

Beleef de Twentse parels

De kapstok naar een optimale beleving van Hof Espelo, De Wildernis en Lonnekermeer doormiddel van de interpretatiemethode

13-11-2013
Landschap Overijssel
Wout Romijnders

Stagebegeleiding/opdrachtgever: Marjan Wagenaar

Vakdocent: Roos van Doorn

Beleef de Twentse parels

De kapstok naar een optimale beleving van Hof Espelo, De Wildernis en Lonnekermeer doormiddel van de interpretatiemethode

Auteur: Wout Romijnders

Opleiding: Bos- en natuurbeheer

Datum van afronding: 13-11-2013

Stageperiode: 12-08-13 tot 08-11-13

Organisatie: Landschap Overijssel

Stagebegeleider: Marjan Wagenaar

Vakdocent: Roos van Doorn

Inhoudsopgave

	blz.
Samenvatting	3.
1. Inleiding en aanleiding	4.
1.1 Doelstelling	4.
1.2 Randvoorwaarden	5.
1.3 Leeswijzer	5.
2. Werkwijze met de interpretatiemethode	6.
2.1 De interpretatiemethode	6.
2.2 Werkzaamheden	7.
2.3 'Ik' als recreant	9.
3. Hof Espelo	10.
3.1 'Site message' en subboodschappen	12.
3.2 Interpretatiematrix (hoofd, hart, handen)	13.
3.3 Sleutelervaringen	14.
3.4 Van aankomst tot vertrek	14.
3.5 Belevingskaart	21.
4. De Wildernis	22.
4.1 'Site message' en subboodschappen	24.
4.2 Interpretatiematrix (hoofd, hart, handen)	24.
4.3 Sleutelervaringen	25.
4.4 Van aankomst tot vertrek	25.
4.5 Belevingskaart	29.
5. Lonnekermeer	30.
5.1 'Site message' en subboodschappen	32.
5.2 Interpretatiematrix (hoofd, hart, handen)	32.
5.3 Sleutelervaringen	33.
5.4 Van aankomst tot vertrek	33.
5.5 Belevingskaart	36.
6. Conclusie, aanbevelingen en discussie	37.
Bronvermelding	40.
Bijlagen	
Bijlage 1: Verantwoording essentie Hof Espelo	41.
Bijlage 2: Verantwoording essentie De Wildernis	42.
Bijlage 3: Verantwoording essentie Lonnekermeer	43.
Bijlage 4: Principes interpretatiemethode (bezoeker= vriend)	44.
Bijlage 5: Interviews	45.

Samenvatting

Landschap Overijssel heeft 5 natuurterreinen in de stedendriehoek Enschede-Hengelo-Oldenzaal. In de toekomst worden deze gebieden samengevoegd onder de naam 'het Lonnekerveld'. Landschap Overijssel is benieuwd waar en hoe de natuurbeleving versterkt en geoptimaliseerd kan worden. Daarvoor heb ik de opdracht gekregen om de interpretatiemethode toe te passen op de drie gebieden Hof Espelo, De Wildernis en Lonnekermeer.

De interpretatiemethode houdt rekening met de behoeften van bezoekers en de essentie van de plek. Bezoekers komen voor hun ontspanning naar een natuurgebied met de behoefte aan informatie, emotie/gevoel, sociaal contact en mentale en fysieke stimulans. Dit kan vertaald worden naar hoofd, hart en handen. Hierbij moet ook rekening gehouden worden met duidelijke en heldere recreatievoorzieningen informatievoorzieningen van aankomst tot vertrek.

De essentie van een gebied wordt geformuleerd in een 'site message' en maximaal vijf verdiepende subboodschappen. Deze boodschappen geven op een pakkende, aantrekkelijke manier weer wat de essentie van de plek is. De boodschappen vormen de basis (hoofd) voor een matrix met de drie kolommen: hoofd, hart en handen. De boodschappen (hoofd) moeten de bezoekers mee kunnen nemen na een bezoek in hun hoofd. Om dat te bereiken moeten bezoekers gestimuleerd worden om een activiteit te ondernemen en de zintuigen te prikkelen die er voor zorgen dat er een emotie vrijkomt waardoor de bezoekers een eigen verhaal over de plek vormen.

Door middel van eigen beleving van de gebieden, interviews en het lezen van beheersplannen is de essentie van het gebied vertaald in pakkende boodschappen. De activiteiten die worden voorgesteld zijn in ideevorm. Er is een interpretatiematrix voor ieder gebied opgesteld die als kapstok kan dienen. Een dergelijke matrix zou richtgevend voor Landschap Overijssel moeten zijn om de verdere communicatie over het gebied, nieuwe activiteiten en de informatievoorziening op te stellen en door te ontwikkelen. Ook zijn er concrete aanbevelingen voortgekomen uit de gebieden die van aankomst tot vertrek bezocht zijn vanuit het perspectief van de bezoeker. Deze aanbevelingen liggen in het verlengde van de matrix en gaan uit van de behoeften van bezoekers (en om het beleven van de essentie van de plek.)

De resultaten in het rapport wat voor u ligt geeft Landschap Overijssel een kapstok voor de verdere communicatiestrategie en optimalisering van de beleving van de gebieden Hof Espelo, De Wildernis en Lonnekermeer.

1. Inleiding en aanleiding

Stichting Landschap Overijssel (LO) heeft 5 natuurterreinen in bezit en beheer in de driehoek Enschede-Hengelo-Oldenzaal. Prachtige natuur, een rijke historie en een landelijke uitstraling met boerenbedrijvigheid kenmerkt het gebied. Deze 'binnentuin' in een stedelijke omgeving is dé plek om te recreëren in het prachtige Twentse landschap. Landschap Overijssel heeft het plan om deze verschillende natuurterreinen (5) te verbinden onder één naam, het Lonnekerveld. Op basis van dit rapport wordt meer inzicht verkregen om in eerste instantie de individuele natuurterreinen als bezoeker beter te kunnen beleven.

Landschap Overijssel wil mensen de natuur laten zien, laten beleven en mensen mee geven hoe interessant en boeiend de natuur is. Recreanten komen in hun vrije tijd naar natuurgebieden met verschillende doelen en interesses. Vaak komen ze om 'iets leuks' te doen; iets te ervaren. Beide belangen kun je verenigen door de bezoeker te betrekken bij het landschap en de natuur. Recreanten die interactief betrokken worden bij bijzondere plekken, elementen, verhalen enz. krijgen een ervaring mee die ze bij blijft. Landschap Overijssel heeft nog niet duidelijk voor ogen hoe bezoekers de verschillende gebieden optimaal zouden moeten kunnen beleven. Door het toepassen van de interpretatiemethode wordt dit onderzocht. De werkwijze komt in hoofdstuk 2 uitgebreider aan bod.

Landschap Overijssel heeft nog niet veel ervaring met deze methode en biedt mij als stagiair de mogelijkheid en de uitdaging om deze methode toe te passen op 3 van de 5 natuurterreinen (namelijk: Hof Espelo, De Wildernis en Lonnekermeer). De interpretatiemethode is al eerder 'toegepast' op Hof Espelo door met name vrijwilligers die erg betrokken zijn bij dit gebied. De verwachting van LO is dat ik hier een nieuwe blik op kan werpen, met nieuwe inzichten. Voor het Reestdal is al een interpretatieanalyse gemaakt, wat ter voorbeeld dient tijdens deze opdracht (Steeghs, Interpretatie Reestdal, 2007).

1.1 Doelstelling

De interpretatiemethode wordt toegepast op de drie terreinen; Hof Espelo, De Wildernis en Lonnekermeer, met de volgende doelstelling:

- Per natuurterrein achterhalen wat de identiteit is. Een essentie die verwoord is enkele pakkende boodschappen die recreanten meekrijgen na een bezoek aan de plek. In ieder geval moet de interpretatieanalyse een matrix opleveren, per gebied, waarin de essentie van plek, de gewenste emotie en een mogelijke activiteit of product beschreven wordt (zie hoofdstuk 2).
- Van aankomst tot vertrek (5 stappen) aanbevelingen voorstellen betreffend voor de faciliteiten en voorzieningen. Deze aanbevelingen kunnen concreet zijn en aansluiten op basisbehoeften van bezoekers, maar bevatten ook ideeën die een aanzet geven voor nieuwe activiteiten en/of producten.

De hoofdvraag die centraal staat tijdens de uitvoering van het project:

- *Wat is de 'site message' van Hof Espelo, De Wildernis en Lonnekermeer en hoe kan de beleving hiervan optimaal versterkt worden?*

De hoofdvraag is onderverdeeld in vier deelvragen:

- Hoe worden de gebieden beleefd aan de hand van de huidige recreatievoorzieningen?
- Wat zijn de boodschappen (essentie) die beleefd (emotie) moeten kunnen worden door bezoekers aan het gebied?
- Welke activiteiten en/of producten zijn nodig om deze boodschappen te beleven/ervaren?
- Wat zijn mogelijke verbeteringen ten aanzien van de huidige recreatievoorzieningen (zie deelvraag 1)?

1.2 Randvoorwaarden

Hieronder de afbakening van de opdracht waarin de kaders van de opdracht beschreven worden.

- De beschikbare tijd voor het uitvoeren van de opdracht is/was 10 weken.
- De analyse wordt apart gedaan voor Hof Espelo, De Wildernis en Lonnekermeer en enkel voor deze afzonderlijke gebieden. Door de ligging hebben ze veel overlapping maar als afzonderlijke terreinen ook nadrukkelijke verschillen.
- De werkwijze gaat voor een groot deel uit van mij als bezoeker aan het gebied. De opdracht is dan ook subjectief en een groot deel van de resultaten zullen voortkomen uit spontane ideeën. De bepaling van de (essentie) kern- en subboodschappen zijn gebaseerd op een analyse die per gebied in de bijlagen beknopt terug te vinden is.
- Het resultaat bestaat uit een advies in de vorm van een interpretatiematrix die de kapstok vormt voor verder uitbouw van activiteiten, producten en informatievoorziening. De inhoud van de matrix wordt besproken in de werkwijze (2.2).
Naast de matrix worden er concretere adviezen gegeven om de beleving van bezoekers te verbeteren en te verrijken. Deze aanbevelingen zijn gebaseerd op bestaande recreatievoorzieningen en grove ideeën om de beleving van bezoekers te verrijken.
- De resultaten moeten bondig uitgewerkt worden in verschillende hoofdstukken per gebied, om een goede leesbaarheid te bieden.
- Er wordt geen specifieke doelgroep bepaald. Er wordt uitgegaan van 'bezoekers' die willen recreëren in de natuur rondom het bezoekerscentrum Hof Espelo. Alle bezoekers hebben in algemene zin basisbehoeften die met de interpretatiemethode meegenomen worden. Landschap Overijssel is bezig met een doelgroepenanalyse met Motivaction. Deze is toegepast op de achterban, maar kan in de toekomst ook gericht worden op inwoners in en om 'het Lonnekerveld' in de steden Hengelo, Enschede en Oldenzaal.
- De interpretatiemethode is zowel voor mij als voor Landschap Overijssel een relatief nieuwe methode. De opdracht is voor beide partijen een leerproces. De uitdaging om de methode te doorgronden en toe te passen heeft geleid tot de werkwijze die niet één op één overeen zal komen met de methode zoals beschreven in het boek van Steve van Matre (Matre, 2008).

1.3 Leeswijzer

In dit hoofdstuk (1) is het kader van de opdracht, de doelstelling en de afbakening van de opdracht behandeld. Het tweede hoofdstuk bevat een globale omschrijving van de interpretatiemethode en een gedetailleerde werkwijze van de opdracht. Hierin wordt de methode aan de hand van een duidelijk zandloperfiguur toegelicht.

Hoofdstuk 4, 5 en 6 bevatten de resultaten zoals de werkwijze aangeeft (onderste driehoek, zie werkwijze). De resultaten bestaan uit de 'site message' en subboodschappen, de interpretatiematrix (kapstok) en concrete aanbevelingen vanuit het perspectief van de recreant (van aankomst tot vertrek). De analyse voor de totstandkoming van de essentie van de gebieden (site message en subboodschappen) zijn opgenomen in bijlagen 1,2 en 3 (bovenste driehoek werkwijze). Hoofdstuk 6 bevat een conclusie die terugkoppelt of de doelstellingen gehaald zijn. Enkele aanbevelingen met adviezen om verder te bouwen op de resultaten en de discussie blikt terug op het proces.

2. Werkwijze met de interpretatiemethode

In dit hoofdstuk wordt de methode toegelicht die is uitgevoerd om de doelstelling te bereiken. Allereerst wordt de interpretatiemethode toegelicht. Deze methode is in grote lijnen bestudeert en toegepast op de gebieden Hof Espelo, De Wildernis en Lonnekermeer. De werkzaamheden zijn overzichtelijk weergegeven in een figuur met toelichting. Als laatste een korte omschrijving die mij als recreant kenmerkt. Deze omschrijving heeft als doel om wellicht subjectieve resultaten te verklaren.

2.1 De interpretatiemethode

Interpretatie is het vakgebied dat zich bezig houdt met de vraag hoe de ervaringen van bezoekers aan een plaats of gebied kunnen worden bereikt (Steeghs, 2007). Interpretatie is gericht op zowel de (basis)behoeften van bezoekers als wel de essentie van de plek. Met dit laatste wordt vooral bedoeld op de processen van de plek.

Een definitie die interpretatie ook toelicht: Het **ambacht** om de **beleving** van plekken (natuur/cultuur) voor **ontspanningszoekend publiek te verrijken** (Roos van Doorn, 2013).

De beleving die bedoeld wordt brengt educatie en entertainment samen. De bezoeker doet 'iets leuks' waardoor hij/zij inziet hoe bijzonder de plek is en de boodschap (de essentie) meeneemt naar huis. Op deze manier kan Landschap Overijssel ook haar 'zaadje planten' bij bezoekers die verder uit kan groeien.

De aanpak voor het ontwerpen en het plannen van promotie, voorlichting en educatieactiviteiten in een gebied, maar ook voor faciliteiten en voorzieningen zoals een bezoekerscentrum of informatiecentrum en voor activiteiten zoals wandelroutes en een tentoonstelling, kan worden gebaseerd op de principes van interpretatie. (Steeghs, 2007)

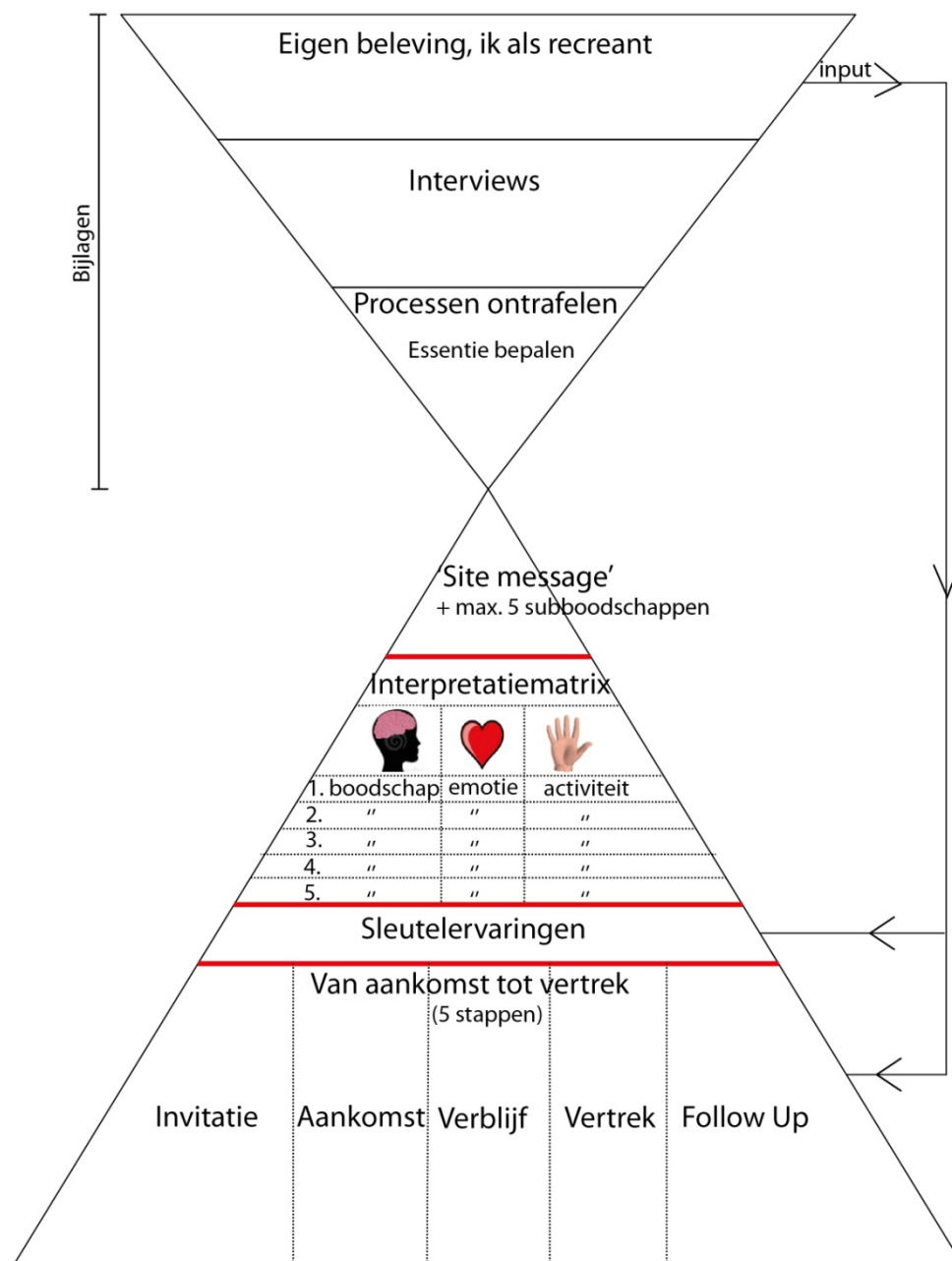
Belangrijke principes van interpretatie:

- Interpretatie neemt de ervaring van de bezoeker van aankomst tot en met vertrek in ogenschouw
 - Interpretatie gaat uit van bezoekers in hun vrije tijd (informele leersituatie).
 - Interpretatie heeft oog voor de behoeften van bezoekers (aan informatie, emotie en gevoel, sociaal contact en mentale en fysieke stimulering).
 - Interpretatie besteedt aandacht aan essenties van de plaats (verwerkt in goed geformuleerde boodschappen).
 - Interpretatie kiest de juiste middelen om de boodschap over te brengen.
 - Interpretatie zorgt er voor dat bezoekers iets kunnen doen met wat ze ervaren.
- (Steeghs, 2007)

2.2 Werkwijze

De interpretatiemethode is gebaseerd op verschillende principes, zoals ze in de vorige paragraaf beschreven zijn. Deze principes zijn zoveel mogelijk meegenomen in het proces van de opdracht. Het doel is om een interpretatiematrix te ontwikkelen met daarbij een uitgebreider advies om de beleving te optimaliseren. Omdat dit rapport in de hoofdstukken 4,5 en 6 veel resultaten bevatten, is deze paragraaf ervoor bedoeld om te laten zien waar de resultaten uit voort gekomen zijn.

Figuur 1 is een zandloperfiguur die alle stappen en resultaten in de juiste volgorde laat zien. Alle activiteiten en resultaten zijn tot stand gekomen in de volgorde van boven naar beneden. De bovenste driehoek is de analyse die als bijlage is opgenomen. In deze driehoek staan de highlights uit iedere periode van werkzaamheden, deze highlights hebben geleidt tot de 'site message' en subboodschappen. De onderste driehoek zijn resultaten die op dezelfde volgorde gepresenteerd worden in de aankomende hoofdstukken. Hieronder volgt een korte toelichting van ieder element.

Figuur 1 Werkwijze in een zandloperfiguur.

De resultaten in hoofdstuk 4, 5 en 6 zijn beknopt genoteerd, dit betreft de onderste driehoek.

De bovenste driehoek is een korte analyse die in de bijlagen staan.

Eigen beleving, ik als recreant:

Met een frisse blik jezelf inleven in de recreant en de gebieden bezoeken; dat is de bedoeling. Aan de hand van de 5 stappen van de interpretatiemethode (invitatie, aankomst, verblijf, vertrek en follow up) wordt gekeken hoe de plek op mij overkomt. Van het vinden van de parkeerplaats tot het mee kunnen nemen van een souvenir. Tijdens het bezoek is het belangrijk bij jezelf na te gaan welk gevoel je er bij hebt, waar je behoefte aan hebt, wat je opvalt, wat je bij blijft na het bezoek enz. In bijlage 4 is een tabel opgenomen met de 5 stappen en de basisbehoeften van bezoekers.

Op basis van deze bevindingen kunnen aanbevelingen gedaan worden (van aankomst tot vertrek) en biedt input voor sleutelervaringen verderop in het proces. Ieder gebied is zeker 3-4 keer een halve dag bezocht.

Interviews:

Na de gebieden zelf bezocht te hebben wordt er gesproken met verschillende personen die betrokken zijn bij Landschap Overijssel. Doormiddel van de interviews kan er een goed beeld gevormd worden van de gebieden qua natuurtechnische zaken als de beleving van de geïnterviewden aan de gebieden. Deze stap is van belang voor het bepalen van de essentie van de plek. Zie bijlage 5 voor de uitgeschreven interviews. Er is gesproken met:

Betty van der Kleijn:	Vrijwilligster die natuur beleeft
Adriaan de Gelder:	Ecoloog
Martien Knigge:	Beleidsmaker/landschapskenner
Jos Gevers:	Vrijwillige boswachter
Geert Bekkering:	Bewoner met cultuurhistorische kennis van Hof Espelo
Anneke Tip en Rietje Mulder	Vrijwilligers coördinerend bezoekerscentra en activiteiten, ervaring bezoekers

Processen ontrafelen en essentie bepalen

Indien nodig zijn de beheersplannen geraadpleegd met informatie over ontstaansgeschiedenis en waardevolle elementen binnen de natuurterreinen.

Door de combinatie van de eigen beleving, interviews en kennis uit beheersplannen ontstaat er een analyse die de essentie van de gebieden verwoordt. In deze analyse zijn er keuzes gemaakt die bepalend zijn voor de verdere invulling van het rapport. Daarom is deze keuze onderbouwd in de bijlage 1, 2 en 3. Er is gezocht naar kenmerken en processen die de gebieden onderscheiden. Maar ook de beleving van de gebieden speelt een grote rol. De essentie is verwoord in enkele pakkende boodschappen die bezoekers mee nemen met hun 'hoofd'.

'Site message' en subboodschappen

Het bepalen van de 'site message' (kernboodschap) is een moeilijk proces. Je moet namelijk op basis van alle informatie en indrukken in één pakkende zin het gebied omvatten. Creatief puzzelen met woorden dus.

De 'site message' is uitgewerkt in subboodschappen, die verdere verdieping mogelijk maken. Deze subboodschappen moeten ook pakkend zijn, deze informatie neemt de bezoeker straks mee na een bezoek aan de plek. De subboodschappen zijn leidend in de interpretatiematrix en eenmaal opgesteld, is het mogelijk om er ervaringen aan te koppelen die het de bezoeker mogelijk maakt om inzicht in het gebied te krijgen.

Interpretatiematrix (hoofd, hart, handen)

De interpretatiematrix is de kapstok voor verdere communicatie over het gebied en het ontwikkelen van activiteiten en/of producten. De subboodschappen staan in de eerste kolom, dit is de informatie/boodschap die mensen na een bezoek mee nemen. In de tweede kolom staat de emotie die ontstaat door een activiteit uit kolom drie. In de derde kolom wordt in grove lijnen aangegeven welke activiteit zorgt dat de informatie overkomt met bijbehorende emotie in de tweede kolom.

Iedere keer dat er een activiteit, wandelroute etc. wordt ontwikkelt moet er gekeken worden naar de matrix om te kijken of de activiteit/product aansluit bij de essentie van het gebied en of deze voldoet aan de behoefte van bezoekers aan hoofd, handen en hart.

Sleutelervaringen

De sleutelervaringen dienen vooral als inspiratie en ideeën voor Landschap Overijssel. De sleutelervaringen per gebied komen vooral voort uit mijn eigen ervaringen tijdens de gebiedsbezoeken. De sleutelervaringen zijn juist die ervaringen die bezoekers zouden moeten kunnen meemaken om een betere beleving van de plek te krijgen (hoofd, hart, handen).

Van aankomst tot vertrek

Dit is het laatste deel van het advies. Zoals de matrix de kapstok is voor verdere natuurbeleving dient dit deel als 'jas(sen)' om aan de matrix op te hangen. In de vijf stappen van interpretatie (invitatie, aankomst, verblijf, vertrek en follow up) zijn pluspunten en aandachtspunten uit mijn eigen beleving en indien voorkomend uit interviews gekomen. Hier komen mijn bevindingen terug uit de gebiedsbezoeken als recreant. Wat is storend, verwarrend, onduidelijk, maar ook juist goed, duidelijk en leuk.

Aan de hand van deze bevindingen worden er aanbevelingen gedaan om informatievoorziening en recreatieve faciliteiten te verbeteren en meer toe te spitsen op basis van de basisbehoeften van de bezoeker (zie bijlage 4, Bezoeker = vriend).

Ook worden er bij de stap 'verblijf' concretere voorstellen gedaan om bepaalde activiteiten en/of voorzieningen te ontwikkelen die de subboodschappen en dus de essentie van de plek laten ervaren.

2.3 'Ik' als recreant

Bij het toepassen van de interpretatiemethode worden veel keuzes en aanbevelingen gedaan die subjectief zijn. Dit is niet erg zolang je maar zoveel mogelijk probeert deze keuzes te onderbouwen. De beleving van natuurgebieden is voor veel mensen ook allemaal weer verschillend. Daarom hier een korte omschrijving hoe ik mezelf zie als recreant. Dit kan wellicht sommige keuzes verklaren.

"Ik houd van struinen door de natuur en ben ook altijd op zoek naar beetje avontuur bij een wandeling door de natuur. Enkel het wandelpad volgen vind ik niet leuk. Juist stukjes doorsteken en nieuwe padjes bewandelen vind ik erg leuk.

Mijn oriëntatie is slecht, zelfs de windrichtingen bepalen vind ik soms lastig, ik heb dus behoefte aan een goede kaart.

Ik zoek echte rust en ruimte in de natuur, het is naar mijn mening niet fijn om andere mensen tegen te komen in de natuur, dit vind ik storend. Juist het tegenkomen van een ree of spotten van een specht is voor mij een topervaring in de natuur.

Ik zie de natuur als de ideale plek om in te wonen (landgoed of boerderij).

De natuur zie ik graag als supermarkt waar je je eten uit kunt halen en alles aanwezig is, als je maar weet waar je moet zoeken en wat je er mee kunt."

Ik wandel het liefst dan zie ik meer van de omgeving. Juist de afwisseling tijdens een wandeling spreekt mij aan en niet zozeer de verschillende planten- en diersoorten."

3. Hof Espelo

In dit hoofdstuk zijn resultaten genoteerd voor het gebied Hof Espelo. Eerst wordt de essentie geformuleerd in enkele subboodschappen en toegepast in een matrix die gericht is op hoofd, hart en handen (en maag). Hierna zijn er enkele sleutelervaring genoteerd die je iedere bezoeker mee wil laten maken wanneer ze het gebied bezoeken. Hierna komt het advies 'van aankomst tot vertrek' aan bod. Deze analyse gaat uit van de bezoeker geeft concrete oplossingen voor aandachtspunten en enkele nieuwe ideeën om de beleving aan de plek te verrijken. Als laatste is er een overzichtelijk kaartje, handig voor een goede oriëntatie met een aantal beleefbare punten.

Hof Espelo is een eeuwenoud Hof waar generaties mensen een landschap hebben gevormd tot een kleinschalige Twentse harmonie tussen landbouw en natuur. Het is een sfeervolle plek met kabbelende beken, rijke loofbossen en stevige lanen. Daar tussendoor bieden graslanden en de hogere essen mooie doorkijkjes en uitzichten op Twentse boerderijen. Verschillende lagen uit de geschiedenis zijn nog aanwezig: van de Middeleeuwen tot aan de Tweede Wereldoorlog.

Er is al die jaren veel gebeurd op Hof Espelo. Een voorbeeld hiervan zijn de beken die talloze malen verlegd zijn door boeren, met onder andere als doel om hooilandjes te bevoeien waardoor gras sneller groeiden. Het beekwater diende als mest! Dit gebeurde in de late Middeleeuwen op Hof Espelo. Ook zijn er verhalen en persoonlijke geschiedenissen uit de tijd van de Rentmeester/hofmeier op Hof Espelo en zijn er 'splitterboxen' uit de Tweede Wereldoorlog van de Duitsers te bewonderen. Er wordt vandaag de dag nog steeds goed geboerd op Hof Espelo, het is nu een plek waar mensen in harmonie met het landschap leven.

Hof Espelo is een prachtige plek met een bezoekerscentrum waar veel te doen is en een gemoedelijke sfeer heerst. Het is de plek om een stevige wandeling te starten en af te sluiten met een kopje koffie. Er worden veel activiteiten georganiseerd voor jong en oud. Ook het klauterwoud is een echte trekpleister voor de kinderen.

Ligging Hof Espelo

3.1 'Site message' en subboodschappen

Zie bijlage 1 voor een korte analyse die de basis heeft gevormd om tot deze boodschappen te komen.

Hof Espelo is:

“Een middeleeuws Hof waar bewoners en natuur al eeuwenlang hun krachten bundelen”

Gasten begrijpen dat:

- Hof Espelo een uniek Hof is van middeleeuwse oorsprong, rijk aan geschiedenissen en persoonlijke verhalen
- Hof Espelo het kleinschalige Twentse landschap in een notendop is: het resultaat van honderden jaren bewerking van het landschap door mensen.
- Op Hof Espelo nog steeds mensen wonen en werken in harmonie met het landschap

- Hof Espelo een levend landschap is waar kenmerkende planten en dieren voorkomen door de grote afwisseling van het landgoed
- Hof Espelo de natuurlijke binnentuin is in een stedelijke omgeving: hier zijn leuke dingen te doen
- Landschap Overijssel beheert Hof Espelo, een plek waar mensen van kunnen genieten en waar de geschiedenis voort leeft

3.2 Interpretatiematrix (hoofd, hart, handen)

De interpretatie analyse moet uit Hof Espelo destilleren wat de bezoekers met zich mee naar huis nemen wanneer ze de plek bezocht hebben. De onderstaande interpretatiematrix geeft weer wat de bezoekers mee moeten kunnen maken in hoofd, hart en handen. De eerder genoemde subboodschappen (essentie van de plek) zijn hierin leidend.

Hof Espelo matrix					
Hoofd: De gasten begrijpen dat		Hart: De gasten voelen		Handen: De gasten hebben	 Maag: Nuttigden
Hof Espelo een uniek Hof is van middeleeuwse oorsprong, rijk aan geschiedenissen en persoonlijke verhalen		zich verwonderd over vergaarde historie en de mens die hier al eeuwen aanwezig is		in de visvijver naar waterbeestjes een Hofmeiertje bij de gespeurd de nieuwe Davinaroute gelopen de Reritmeestersdag bijgevoerd van de akker met een aansprekende vorm of	koffie: een koelke gebakken van de rugge
Hof Espelo het kleinschalige Twentse landschap in een notendop is: het resultaat van honderden jaren bewerking van het landschap door mensen		zich behaagelijk in het bijzonder afwisselende landschap en zijn geïntegreerd over minimale verschillen met 250 jaar geleden		aan de hand van de kaart uit 1735 een wandeling gemaakt met de huidige topografische kaart	bijzonder verhaal
Op Hof Espelo nog steeds mensen wonen en werken in harmonie met het landschap		zich geïnspireerd door de manier waarop boeren in harmonie samenwerken met het landschap		een rondleiding op een boerderij gehad en de verschillen bekeken tussen vroeger en nu	
Hof Espelo een levend landschap is waar kennende planten en dieren voorkomen door de grote afwisseling van het landgoed		zich verrast met de diversiteit aan plant- en diersoorten: natuur is een samenhangend geheel		een planten/dieren(sporen) excursie meegelopen met een gids/boswachter	
Hof Espelo de natuurlijke binnentuin is in een stedelijke omgeving: hier zijn leuke dingen te doen		zich geamuseerd en willen graag Hof Espelo nogmaals bezoeken		deelgenomen aan activiteiten vanuit het bezoekerscentrum en gespeeld in het Klauterwoud	
Landschap Overijssel beheert Hof Espelo, een plek waar mensen van kunnen genieten en waar de geschiedenis voort leeft		zich verbonden met landschap Overijssel		deelgenomen aan een werkdag in de natuur: bijgedragen aan het beheer van Hof Espelo	

3.3 Sleutelervaringen

Hof Espelo kan bijzondere ervaringen bieden, die helpen de essentie van de plek te ervaren. De eeuwenoude geschiedenis en het daarbij ontstane landschap staan centraal bij een bezoek aan Hof Espelo. Onderstaande sleutelervaringen, zijn belevenissen die je alle gasten mee zou willen laten maken (om de plek optimaal te beleven). Deze sleutelervaringen heb ik als bezoeker van Hof Espelo ervaren.

- Bij de Esbeek met je rug tegen een boom zitten en luisteren naar het kabbelende water
- Ree spotten op het heideterrein in de vroege morgen
- De lange Es oversteken vanuit het bos
- Over de splitterbox lopen uit de 2^e WO
- Kopje koffie drinken in het bezoekerscentrum en een praatje maken met de gastheer/vrouw
- Over de vloeuweide kijken
- Door het heideterrein struinen
- Door de droog gevallen beek lopen en deze volgen om te speuren naar diersporen
- De geocacheroute 'het berenpad' gelopen
- Een praatje maken met de lokale boer die de koeien het pad over laat steken naar een andere wei.

3.4 Van aankomst tot vertrek

De analyse van Hof Espelo vanuit de principes van interpretatie (zie hoofdstuk 2.1) geeft een aantal aanbevelingen voor de communicatie en informatie inrichting. Ook zijn er met name bij het kopje 'verblijf' enkele ideeën om als bezoeker de essentie beter te beleven. Deze analyse is gedaan vanuit het perspectief van de gast, van aankomst tot vertrek (zie bijlage 4) Alle pluspunten, aandachtspunten en aanbevelingen komen voort uit mijn eigen beleving en interviews en sluiten aan op de eerder gepresenteerde matrix (3.2).

Invitatie

Hof Espelo is van de drie gebieden het meest bekend bij bewoners. Vanuit de website van LO wordt hier ook naar verwezen, door de aanwezigheid van een bezoekerscentrum. Hof Espelo is de belangrijkste toegangspoort naar de terreinen van LO en in de toekomst het Lonnekerveld.

Pluspunten:

- Er worden veel persberichten verstuurd naar lokale kranten die mensen uitnodigen voor excursies, themamiddagen en kinderactiviteiten. Dit positieve geluid heb ik vaker gehoord bij vrijwilligers maar ook bij enkele bezoekers. Aan de opkomst te zien, bij de activiteiten, weten de mensen Hof Espelo wel te vinden.
- Sinds kort is er Facebookpagina opgericht speciaal voor het bezoekerscentrum. Het aantal leden is in korte tijd gestegen naar 50 leden. Op deze facebookpagina zijn alle activiteiten te zien en wordt nieuws regelmatig geüpdate.

Aandachtspunten:

- Na een bezoek aan VVV Enschede en Bureau Hengelo bleek dat Hof Espelo niet aanbevolen wordt door de VVV kantoren.

Aanbevelingen:

- Nodig de managers van VVV Enschede, Bureau Hengelo en VVV Oldenzaal uit om een

samenwerking aan te gaan, zij willen mensen naar mooie plekken sturen en LO willen mensen aantrekken.

- Actief omgaan met Facebook. Een prijs verloten onder mensen als ze de pagina 'liken', hiermee bouw je een groter ledenbestand op.

Aankomst

Recreanten die een bezoek brengen aan een gebied, in dit geval Hof Espelo, staan pas open voor de boodschap wanneer eerst aan hun basisbehoeftes tegemoet gekomen is. Een goede (veilige) parkeerplek om de auto of fiets achter te laten, een schoon toilet, even zitten en wat kunnen eten en drinken: dat zijn de primaire behoeftes van bezoekers. Veel informatie over het gebied, bijvoorbeeld via een tentoonstelling, folders of informatiepanelen is voor de meeste mensen niet wat ze het eerst nodig hebben. Veel gasten hebben wel behoefte aan meer algemenere toeristische informatie: "Wat is hier te doen en te beleven?"; "Waar is het?"; "Hoe lang duurt het?"; "Wat heb ik er voor nodig en wat kost het?" (Steeghs, Interpretatie Reestdal, 2007)

In algemene zin geldt voor de informatievoorziening: 'Minder is meer'.

Welkom

Pluspunten:

- De aankomst op Hof Espelo geeft een veilig gevoel (vanaf de parkeerplaats) en door stevige laan worden mensen naar het Klauterwoud en het bezoekerscentrum geleidt.
- Het welkom heten bij het bezoekerscentrum is geweldig! Er hangt een grote vlag met een welkomsboodschap: "Welkom in uw achtertuin." (zie afbeelding 6).
- Er is een toilet aanwezig en vanaf 2014 is het bezoekerscentrum op doordeweekse dagen bemand door cliënten en medewerkers van Avelijn. Hierdoor kunnen bezoekers iedere doordeweekse dag een kopje koffie drinken en basisinformatie krijgen over het gebied.

Aandachtspunten:

- In eerste instantie was de parkeerplaats vanaf de Weerseloseweg slecht te vinden. Er staan wel borden in de berm van LO met Hof Espelo als aanduiding. Maar er wordt niet aangegeven wanneer en waar je moet afremmen en afslaan van de 80 kilometerweg (toeristische bewegwijzering).

Aanbevelingen:

- Er is al een aanvraag gedaan bij Revis verkeerstechniek om toeristische bewegwijzering te plaatsen op de Weerseloseweg gericht naar het bezoekerscentrum.

Oriëntatie

Een recreant wil zo snel mogelijk een overzicht hebben van wat er te doen is, een keuze maken en op pad gaan. Dit overzicht zou dus bij de parkeerplaats gegeven worden en eenmaal bij het bezoekerscentrum aangekomen begint het avontuur!

Pluspunten:

- Er wordt een toeristisch informatiepunt(Tiplocatie) gecreëerd op de parkeerplaats bij Hof Espelo. Dit houdt in dat het aanbod van fiets- en wandelroutes en activiteiten van het bezoekerscentrum bij elkaar staat en er universeel uitziet. Dit maakt het voor bezoekers overzichtelijker en kunnen er makkelijke keuzes worden gemaakt. Ook wordt er meer verwezen naar dit punt via kaarten van regio Twente, routeplanners etc.

Aandachtspunten:

- Vanaf de parkeerplaats is het een beetje onoverzichtelijk wat je allemaal kunt doen op Hof Espelo,

dat willen mensen hier al weten. Er zijn routes van Regio Twente en weer andere van Landschap Overijssel.

Daarbij verwacht ik niet dat mensen op dit punt al toe zijn aan gebiedsinformatie zoals het beschreven staat op het informatiepaneel op afbeelding 2.

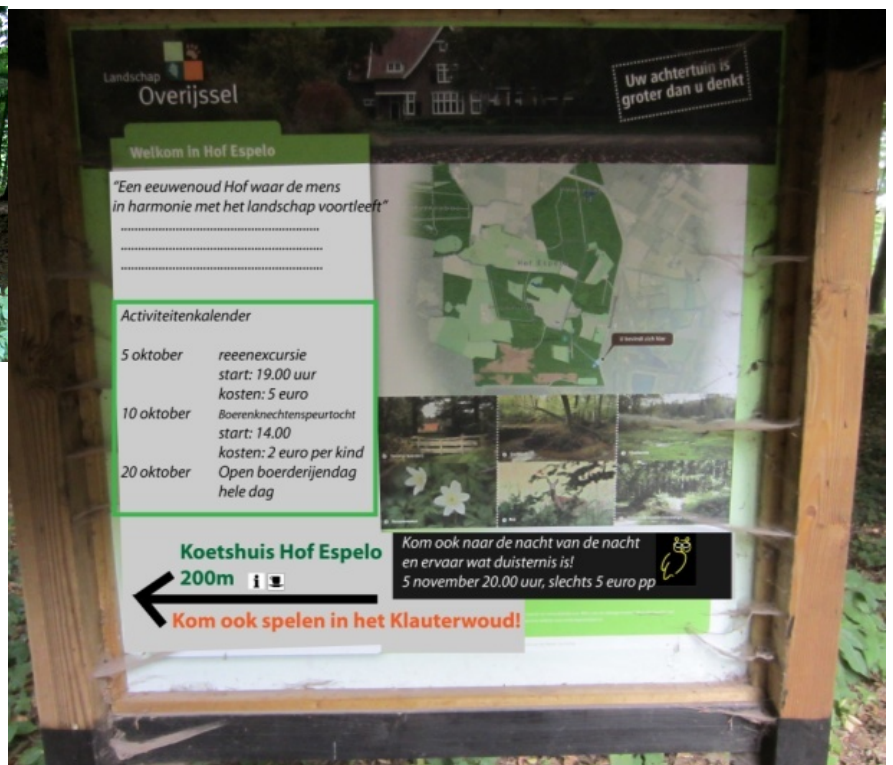
Aanbevelingen:

- Haal de diepgaande informatie vanaf de parkeerplaats weg en plaats hier een paneel met een kort stuk tekst een duidelijke kaart en foto's, die de kernboodschap overbrengen. Daarbij zouden de activiteiten van het bezoekerscentrum juist hier geplaatst moeten worden. Dit centrale punt is de plek waar bezoekers een keuze maken met betrekking tot de activiteiten die ze gaan ondernemen. Een pakkende verwijzing naar het bezoekerscentrum en het Klauterwoud horen hier ook bij (zie figuur 3 hieronder). Eerst voldoen aan deze primaire behoefte en daarna informatievoorziening (in het bezoekerscentrum).

Figuur 2:Huidig informatiepaneel, mensen zijn hier niet toe aan veel informatie.

Figuur 3:Hier zijn ze wel aan toe ->
Activiteiten moeten wel up to date blijven!

- Het informatiepaneel (nu bij de parkeerplaats) bevat veel informatie, voor de liefhebber een verrijking. Kies er voor om dit paneel te plaatsen voor het bezoekerscentrum (links van brievenbus).

Verblijf

Hof Espelo

Pluspunten:

- Hof Espelo heeft prachtige heide achter het bezoekerscentrum liggen. Dit heideterrein is voor veel bezoekers de mooiste plek (zie bijlage 5, Jos en Betty). Heide zo dicht bij de stad is bijzonder en geeft een bijzonder weids uitzicht voor bezoekers. Zo zagen de woeste gronden er vroeger ook uit!
- LO heeft twee wandelroutes aangelegd: een korte route (3,5km) loopt door het gebied en een lange route (11km) die door De Wildernis en Lonnekermeer gaat. Voor ieder wat wils dus.
- Er is sinds kort een geocache route aangelegd vooral bedoeld voor kinderen en gezinnen. 'Het Berenpad' is een route van een paar kilometer met kleine opdrachtjes onderweg met hints en kleine beetje informatie over de plek en geschiedenis! Erg mooi en slim gedaan, hij wordt ook veel gebruikt en hoog gewaardeerd.
- In de akker dicht bij het bezoekerscentrum is nog een restant van een oude visvijver te zien. Het verhaal ging dat de boeren hier de vis uithaalden op vrijdag. Volgens het geloof mochten ze op vrijdag geen vlees en daarom aten ze vis.

Aandachtspunten:

- In het verleden werd er veel gebruik gemaakt van de heide, helaas ook door mountainbikers en loslopende honden. Op het moment is de heide afgesloten voor publiek. Adriaan de Gelder gaf aan dat de Noordkant (dichtbij bezoekerscentrum) niet eens ecologisch het meest waardevol was, dit was het nattere deel, wat verder van het bezoekerscentrum ligt (bijlage 5, interview Adriaan). Mensen vinden het jammer dat de heide is afgesloten (bijlage 5, interview Betty).
- De wandelroutes zijn te volgen via geel en blauw gekleurde paaltjes. De blauwe wandelroute heeft bij Hof Espelo 2 punten waar onduidelijkheid kan ontstaan. Dit zijn punten waar de blauwe route zichzelf kruist en het kan daardoor gebeuren dat je een kleiner rondje loopt, namelijk dezelfde route als de gele. Daarbij is er nergens een overzicht van de routes, hoe ze lopen, waar je langs komt. Ik heb zelf de blauwe route ook gelopen, maar heb geen idee meer hoe ik precies gelopen ben.
- De visvijver is slecht te zien, mensen herkennen hem niet als zodanig vanaf het pad. Hij is helmaal overgroeit en er staan enkele dikke bomen.
- Het Berenpad (geocache) gaat over beren. Dit past niet echt bij de plek. De beleving van Hof Espelo zou verhoogd kunnen worden door de beren te vervangen door boeren, knechten of dé hofmeier zelf.
- Ik had het gevoel dat ik op de paden moest blijven lopen. Terwijl ik regelmatig wel eens enkele stappen van het pad wou nemen om even te zitten of stil te zijn. Ik deed dit bij de Eschbeek en vond het erg fijn. De bankje langs de paden nodigen niet echt uit om je broodje te eten.

Aanbevelingen:

- De verwarring over de blauwe wandelroute kan het best opgelost worden door een kaartje te maken met de route en wat informatie over enkele elementen die te zien zijn onderweg. Voorbeeld: De Eschbeek is een prachtige beek, laat mensen hier tot rust komen, kinderen kunnen over de omgevallen boom klauteren. De Lange Es biedt een prachtig weids uitzicht op Twents boerderijen. De akker is al enkele eeuwen oud en door het opbrengen van mest werd de akker ieder jaar iets hoger. Maak of laat een doorsnede van de es zien. Het Sterrebos (horend bij de wildernis) diende als luxe werd waarschijnlijk ook gebruikt voor jacht. Kinderen kunnen hier een leuk verstoppertje spelen. Eén iemand blijft in het midden staan en de anderen moeten zo snel mogelijk alle bosvakken door rennen en niet gezien worden als ze een pad oversteken. Voor een dergelijk kaartje kan ook gekozen worden voor een applicatie voor de smartphone, waarmee je ook geluiden en filmpjes kan overbrengen. Maar dit is erg prijzig.

- Geef de wandelroutes ook een thema of een naam. De gele route kan bijvoorbeeld de 'Hofmeiers ronde' heten.
- Maak de visvijver vrij, laat er een pad naartoe lopen. Kinderen vinden het prachtig om met water te spelen en naar waterbeestjes te speuren. In het Klauterwoud kan niet met water gespeeld worden en de waterbeestjesactiviteit is maar 2 keer in het jaar in een poel, verder van het bezoekerscentrum. Laat kinderen de visvijver gebruiken als poel, als plek om te spelen met water.
- Hof Espelo kenmerkt zich zeker door de boerenbedrijvigheid, wat vandaag de dag nog steeds te zien is. Maak van een rustplek een belevenis door een oude boerenkar te plaatsen. Je kunt er in zitten en kinderen kunnen de fantasie de vrije loop laten. Zorg wel dat men uitkijkt over een graslandje of es.
- De oude 'caert van den Hof Espelo' uit 1750 is heel bijzonder. Hof Espelo is haast niet veranderd in deze tijd, terwijl Lonnekermeer in 1750 nog lang niet bestond! Deze kaart hangt groot in het bezoekerscentrum. Het mooiste is om deze kaart op de nieuwe topografische kaart te leggen en samen met een gids of zelf te bekijken hoe plekken hetzelfde zijn gebleven of juist zijn veranderd.
- Boerderij Voogd geeft in de zomer al rondleidingen op hun boerderij. Boerenbedrijvigheid hoort erg bij Hof Espelo. Het bekijken van een boerderij is voor veel mensen interessant, zeker op Hof Espelo waar al eeuwen boeren leven. Plan een datum met boerderij Voogd en misschien met meer boerderijen op Hof Espelo. Laat het een keer open boerderijdag zijn.

Figuur 4: Voorbeeld van een boerenkar

Figuur 5: Visvijver onherkenbaar en onbeleefbaar

Bezoekerscentrum en activiteiten

Vanuit het bezoekerscentrum zijn vrijwilligers zeer actief om leuke activiteiten te organiseren voor bezoekers. De kinderactiviteiten lopen laatste tijd heel erg goed, soms zijn er wel 100 kinderen bij een activiteit. Er zijn themamiddagen en er worden excursies gegeven. Er is onlangs een expositie opgehangen met informatie over Hof Espelo. Deze informatie sluit goed aan op de essentie van de plek.

Pluspunten:

- Prachtig bezoekerscentrum met vele activiteiten, zoals de 'oogstdag' en 'Rentmeestersdag', dit zijn perfecte evenementen die aansluiten op de essentie van de plek.
- Er is een winkeltje met kaarten, boeken, knuffels en enkele streekproducten. Je kunt er ook koffie en thee drinken.
- Aan de voorkant van het bezoekerscentrum wordt je nogmaals welkom geheten en er hangt een groot krijtbord met het programma (zie foto). Dit is goed, bezoekers zijn precies op de hoogte van de actuele activiteiten. Zie afbeelding hieronder
- Het Klauterwoud is populair bij kinderen.

Figuur 6: aankomst bij het bezoekerscentrum

Aandachtspunten:

- Enkele excursies en activiteiten heb ik bijgewoond. Pas op dat er wel een link gelegd blijft bij de plek Hof Espelo. Koken uit de natuur kan een verrijking krijgen door iets te proeven die mensen hier vroeger dagelijks aten of gebruikten. Zo min mogelijk algemeen en proberen te spitsen op de plek en de historie.

Aanbevelingen

- Een van de kindermiddagen heeft als titel: “koken uit de natuur”. Als middel werd het kabouterpad gebruikt. Dit zijn losse kabouters die in de grond gezet worden. Deze kabouters hebben een opdracht voor de kinderen. Het is een hele leuke manier voor kinderen, maar het kabouterpad heeft niks te maken met de plek Hof Espelo. Wanneer de kabouters vervangen worden zou je er het ‘boerenknechtenpad’ van kunnen maken. Deze boerenknechten hebben dan hulp nodig van de kinderen door middel van opdrachten.
- Bezoekers willen zich verbonden voelen met de organisatie voordat ze eventueel doneren of vrijwilliger worden. Het is voor kinderen en ouders leuk om een middag als vrijwilliger mee te werken in de natuur. Op deze manier kunnen mensen hun steentje bijdragen aan de natuur en zien ze in (door de ‘handen’ te gebruiken) dat Landschap Overijssel met passie een plek wil beheren waar mensen van kunnen genieten.
- Er is een Gabriel Davina-route in ontwikkeling. Davina wordt in de historie regelmatig genoemd. Davina was de laatste hofmeier op Hof Espelo. De route is al volop in de maak en de bedoeling is dat er onderweg verhalen te ontdekken zijn uit de tijd van de hofmeier/rentmeester. Persoonlijke geschiedenissen die dus echt gaan leven! Betrek hierbij ook de visvijver.

Vertrek

Mensen vinden het leuk om een souvenir te kopen, te zoeken of te maken van de plek waar ze geweest zijn en een leuke herinnering aan hebben. Op vakantie koop je een ansichtkaart en aan het strand zoek je een mooie schelp. Door een souvenir mee te nemen van een plek met een leuke ervaring kunnen mensen beter vasthouden wat ze met hoofd, hart en handen hebben gedaan en ervaren. Een souvenir moet eigenlijk altijd linken aan de essentie van de plek.

het bezoekerscentrum heeft een winkeltje, ze verkopen ook wandelkaarten en schenken koffie en thee. Er wordt streekeigen honing en jam verkocht, deze doen het erg goed. Ook wordt er bij de koffie en thee ook cake verkocht.

Aanbevelingen:

- Laat de cliënten van Avelijn een koekje bakken van de rogge die verbouwd wordt op de akker. Geef het een bepaalde vorm voeg een ingrediënt toe die associeert met de geschiedenis van Hof Espelo, de boeren, de hofmeier, de visvijver. Of misschien wel de vorm van het hele Hof nemen om te accentueren dat het Hof vroeger een eiland was in een zee van heide.

Avelijn heeft de faciliteiten om ook bijvoorbeeld een speciale Hof Espelo taart te bakken met een deel eikeltjesmeel (Hof Espelo vroeger veel roef van eikenbomen).

Omdat Avelijn in 2014 vijf dagen in de week aanwezig is, kunnen ze ook meer houten speelgoed, vogelhuisjes etc. maken.

Follow Up

Mensen willen op de hoogte gehouden worden van activiteiten en nieuws op en rond Hof Espelo. Zeker omdat het bezoekerscentrum een leuke plek is voor mensen uit de stad om even de natuur in te gaan.

Pluspunten:

- Er is een Facebookpagina gemaakt voor het bezoekerscentrum waarmee geïnteresseerden op de hoogte gehouden worden.
- Er worden veel persberichten verstuurd naar lokale kranten.

Aanbevelingen:

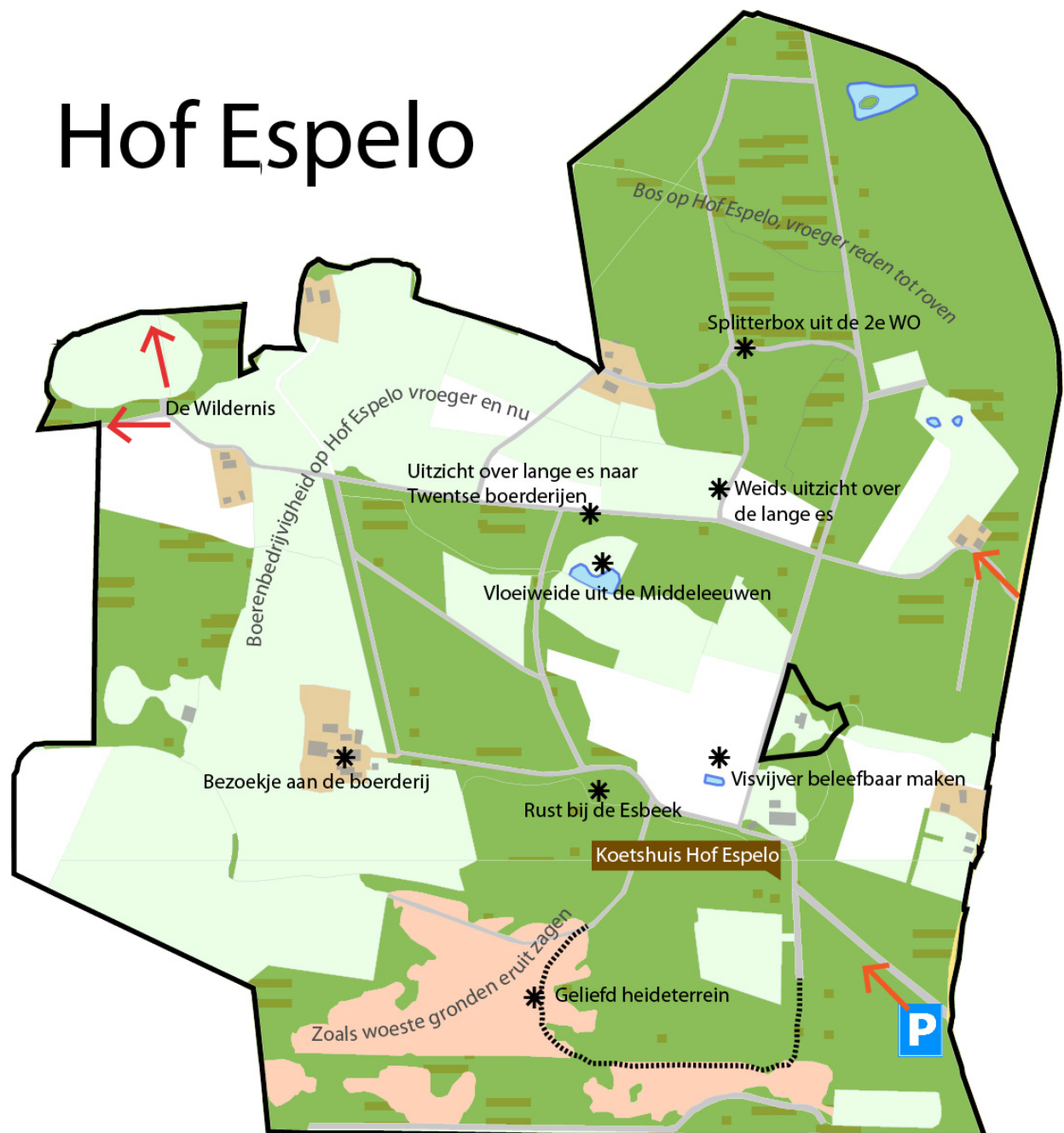
- Mensen liken de Facebookpagina eerder door een prijs te verloten. Bijvoorbeeld door een vogelhuisje te verloten onder de mensen die de pagina 'leuk vinden'.

- Een herhalingsbezoek van bezoekers kan gestimuleerd worden door bijvoorbeeld een abonnement te verkopen om het hele jaar door gratis deel te nemen aan excursies. Hierdoor hoeven gids minder om geld te vragen en komen mensen regelmatig terug.

Of een 4seizoenen arrangement, waarbij er 4 wandelingen in iedere seizoen gepland worden met een gids.

3.5 Belevingskaart

Onderstaande kaart geeft een beter beeld van de plek Hof Espelo. Met punten is aangegeven waar enkele sleutelervaringen(3.3) plaats hebben gevonden.

4. De Wildernis

In dit hoofdstuk zijn resultaten genoteerd voor het gebied De Wildernis. Eerst wordt de essentie geformuleerd in enkele subboodschappen en toegepast in een matrix die gericht is op hoofd, hart en handen (en maag). Hierna zijn er enkele sleutelervaring genoteerd die je iedere bezoeker mee wil laten maken wanneer ze het gebied bezoeken. Hierna komt het advies 'van aankomst tot vertrek' aan bod. Deze analyse gaat uit van de bezoeker geeft concrete oplossingen voor aandachtspunten en enkele nieuwe ideeën om de beleving aan de plek te verrijken. Als laatste is er een voorbeeldje hoe een belevingskaart er uit zou kunnen zien (wordt besproken in tekst).

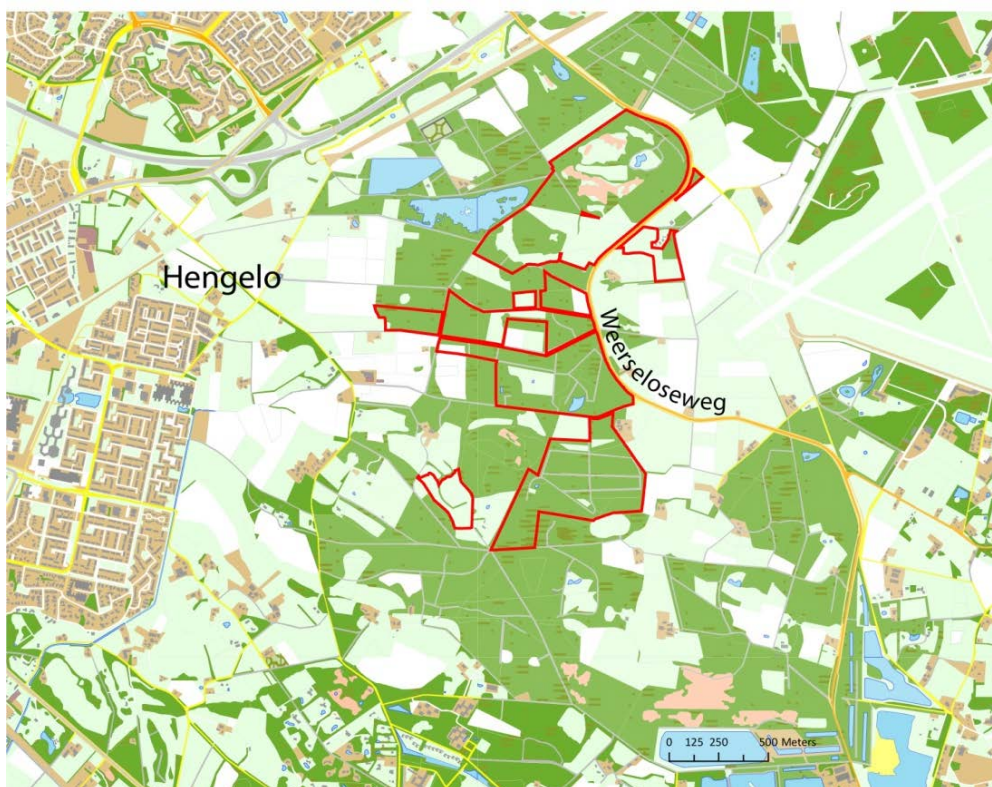
De Wildernis is de natuurlijke en mysterieuze verbinding tussen Lonnekermeer en Hof Espelo. Je waant je ver van de bewoonde wereld alsof je een reis maakt om uiteindelijk aan te komen op een Twents landgoed. De Wildernis bestaat uit losse fragmenten uit de tijd van de landgoederen. Zo is er nog een Sterrebos te vinden. Het is een avontuur om rond te dwalen door de Wildernis, hier vind je nog onontdekte plekjes.

De Wildernis is geordend en een chaos in één. Het is een ordelijke verbinding van rechte lanen en zandwegen (Oost-West). Maar de Wildernis is ook een blokkade, een chaos van kronkelpadjes (Noord-Zuid).

Ik ben al vaak verdwaald tijdens een wandeling of fietsend naar Lonnekermeer en terug. Je kunt niet echt verdwalen maar niet weten waar je bent en welke kant je op moet is vervelend. Het voelde ook als een echte wildernis met prachtige kleine padjes met veel rust en stilte. Erg afwisselend bos met lanen, oude en jonge bomen.

De naam 'de Wildernis' klinkt natuurlijk heel avontuurlijk en je verwacht daarom ook ruige natuur. Het bos is in De Wildernis 100-150 jaar geleden aangeplant. Voor deze aanplant stond er heide op de hoge delen en in de laagten stroomden beken en kwamen vochtige graslandjes voor en kwamen her en der vennetjes voor. Deze afwisseling van graslandjes, beken en bossen komen erg prettig over en geeft De Wildernis een Twents karakter. Ondanks dat de bossen relatief jong zijn zien ze er gevarieerd uit.

Doordat de Wildernis versnipperd is, lijkt een wandeling letterlijk 'grensoverschrijdend'.

Figuur 7: Ligging van De Wildernis in de gordel natuur tussen Enschede en Hengelo

4.1 'Site message' en subboodschappen

Zie bijlage 2 voor een korte analyse die de basis heeft gevormd om tot deze boodschappen te komen.

De Wildernis is:

Een betoverende chaos van wegen en kronkelpaden verbindt Twentse landgoederen

Gasten begrijpen dat:

- De Wildernis de onoverzichtelijke verbinding vormt tussen Twentse landgoederen: je waant je ver van de bewoonde wereld
- De Wildernis een chaos is van wegen en paden waar nog onontdekte plekjes zijn
- De Wildernis bestaat uit afwisselende bossen, beekjes, graslandjes en zeldzame hooilandjes
- Landschap Overijssel beheert en ontwikkelt De Wildernis en zorgt voor een plek waar mensen van kunnen genieten

4.2 Interpretatiematrix (hoofd, hart, handen)

De interpretatie analyse moet uit De Wildernis destilleren wat de bezoekers met zich mee naar huis nemen wanneer ze de plek bezocht hebben. De onderstaande interpretatiematrix geeft weer wat de bezoekers mee moeten kunnen maken in hoofd, hart en handen. De eerder genoemde subboodschappen (essentie van de plek) zijn hierin leidend.

De Wildernis matrix

Hoofd: De gasten begrijpen dat	Hart: De gasten voelen	Handen: De gasten hebben
De Wildernis de onoverzichtelijke verbinding vormt tussen Twentse landgoederen: je waant je ver van de bewoonde wereld	onzekerheid door te verdwalen in een mysterie , maar terugkijkend op een avontuur	1 gedooeld door de Wildernis 2 zijn op stap geweest met een beleavingskaart
De Wildernis een chaos is van wegen en paden waar nog onontdekte plekjes zijn	de rust van een onontdekte plek waar een serene sfeer heerst	gepicknickt bij het Sterrebos op een grassige open plek in het bos
De Wildernis bestaat uit afwisselende bossen, beekjes, graslandjes en zeldzame hooilandjes	zich verrijkt met de grote afwisseling van de natuur. En dan te bedenken dat dit zo dicht bij de stad te vinden is	De Wildernis doorkruist in een Noord-Zuid richting
Landschap Overijssel beheert en ontwikkelt De Wildernis en zorgt voor een plek waar mensen van kunnen genieten	zich verbonden met Landschap Overijssel	zich verdiept in het beheer van de zeldzame hooimaatjes

4.3 Sleutelervaringen

De Wildernis kan bijzondere ervaringen bieden, die helpen de essentie van de plek te ervaren. De chaos van bossen, paden en lanen in tegenstelling tot het overzichtelijke Sterrebos staan centraal bij een bezoek aan De Wildernis. Onderstaande sleutelervaringen, zijn belevenissen die je alle gasten idealiter mee zou willen laten maken (voor een optimale beleving). Deze sleutelervaringen heb ik als bezoeker aan het gebied meegemaakt en dienen als inspiratie voor verdere ontwikkeling van activiteiten voor Landschap Overijssel.

- Een onontdekte plek vinden ten Noorden van het Sterrebos
- De bult beklimmen en daar uitkijken over het half open bos.
- Ademloos turen door het struikgewas, door geritsel... is het van een vogel of een ree?!
- Het toevallig tegenkomen van een ree
- Verdwalen in het bos en dus maar één richting op blijven lopen om je op een pad of laan te oriënteren.
- Over de beek springen
- Op een omgevallen boom je boterhammetje op eten en luisteren naar het getik van spechten en vallende eikels.

4.4 Van aankomst tot vertrek

De analyse van De Wildernis vanuit de principes van interpretatie (zie hoofdstuk 2.1) geeft een aantal aanbevelingen voor de communicatie en informatie inrichting. Ook zijn er met name bij het kopje 'verblijf' enkele ideeën om als bezoeker de essentie beter te beleven. Deze analyse is gedaan vanuit het perspectief van de gast, van aankomst tot vertrek (zie bijlage 4) Alle pluspunten, aandachtspunten en aanbevelingen komen voort uit mijn eigen beleving en interviews en sluiten aan op de eerder gepresenteerde matrix (4.2).

De Wildernis is een prachtig bos met veel verschillende kleuren en vormen en afwisseling in jong en oud. De parallelle zandwegen (Oost-West) worden veel gebruikt door fietsers en wandelpaden (Noord-Zuid) sporadisch door wandelaars en hardlopers. In De Wildernis is minder recreatieactiviteit dan Hof Espelo en Lonnekermeer, waardoor het rustiger overkomt.

De Wildernis is een chaos, zeker als je een doel voor ogen hebt, maar daarvoor wel eerst de Wildernis moet doorkruisen, zowel wandelend als met de fiets. Het maakt de Wildernis een beetje mysterieus. Het leuke hiervan is wel dat je nieuwe plekjes ontdekt en je in een avontuur waant!

De Wildernis moet gezien worden en ervaren worden als verbinding tussen Lonnekermeer en Hof Espelo (onderdeel van het geheel). Juist avontuurlijkheid en je ver van de bewoonde wereld wanen moet versterkt worden. De Wildernis zou ook de plek moeten zijn om besloten in het bos te kunnen picknicken.

Invitatie

De Wildernis wordt van de drie gebieden het *minst* aanbevolen zowel via de VVV kantoren als het internet. Dit valt ook wel te begrijpen. Mensen worden verwezen naar iets unieks zoals een landgoed. Het is ook niet echt nodig om De Wildernis meer in het oog te laten springen. De nadruk meer leggen op Hof Espelo en Lonnekermeer.

Op de website van LO, onder het kopje natuurgebieden, staan Hof Espelo en De Wildernis samen beschreven. Er wordt aangekondigd dat er zeer bijzondere hooimaten te vinden zijn in de Wildernis. Waarom wordt dit aangekondigd en gepromoot voor het gebied als mensen het niet eens kunnen zien?

Pluspunten:

De naam 'De Wildernis' wekt wel allemaal spannende voorstellingen van hoe het gebied eruit zou zien. Het klinkt avontuurlijk, zeker voor kinderen, juist dit kan versterkt worden en kenmerkt De Wildernis. Op de website van LO kan dit gemeld worden.

Aandachtspunt:

Wek geen verwachtingen bij bezoekers op die niet waargemaakt kunnen worden. Als je de Wildernis kenmerkt door de bijzondere hooimaten, moeten deze ook te zien zijn. Door de kwetsbaarheid van de hooimaten in het Hartjesbos kan dit gebied niet zomaar opengesteld worden volgens ecooloog Adriaan de Gelder.

Aanbeveling:

Promoot De Wildernis om zijn avontuurlijkheid en verbindende factor. Doe dit door een belevingskaartje te maken die te vergelijken is met kaarten uit de atlas van de belevingswereld (Swaij, van L., onbekend). Met het thema 'Chaos en verbinding' of 'Avontuurlijke Chaos'. Met deze kaart hebben volwassen oriëntatie en kunnen kinderen op bepaalde plekken leuke dingen doen. Een voorbeeldje van een dergelijke kaart in terug te vinden in hoofdstuk 4.5. Het kaartje zou gedownload kunnen worden van de website of via facebook. En een papieren versie in het bezoekerscentrum.

Aankomst

Eerste indruk: "Hmm is dit dan de Wildernis? Waar moet ik heen? Ik zal de blauwe route maar volgen en dan weet ik zeker dat ik goed ga."

Ik krijg geen uitnodigend gevoel als ik enkel de Wildernis wil bezoeken. De Wildernis is slecht te bereiken. Het is niet duidelijk waar de parkeerplaats is en ook is onbekend waar je precies bent. Er blijkt een officieuze parkeerplaats te zijn aan de Weerseloseweg maar deze ingang bevat geen informatie of welkomsgroet van landschap Overijssel.

Aandachtspunten:

- Er wordt nergens informatie gegeven over het gebied of bepaalde elementen. Het Sterrebos zou bijvoorbeeld informatie kunnen gebruiken.

Aanbevelingen:

- Parkeerplaats beter inrichten of een duidelijke 'P' plaatsen, dat het voor bezoekers duidelijk is dat ze daar moeten zijn. Een verwijsbord vanaf de parkeerplaats naar Hof Espelo zou ook goed zijn, zo kunnen bezoekers een keuze maken waar ze willen starten. Bij dit verwijsbord ook de activiteitenkalender hangen met actuele 'dingen om te doen'.

- Welkomsgroet in de vorm van een boog markeert een duidelijke ingang zonder veel extra informatie te geven. Wel duidelijk met het logo van landschap Overijssel en misschien een kernboodschap/essentie van De Wildernis te geven. Er zou een boog vanaf de parkeerplaats moeten staan en eentje tussen Hof Espelo en De Wildernis. Op deze manier is de aandacht gericht van de bezoekers.

Verblijf

In het Noordelijke deel van het Sterrebos heb ik een flinke bult ontdekt met daarnaast een poel. Ik ben op de bult geklommen en was vanaf dat moment op avontuur, van de gebaande paden af! Het bos daarachter was mysterieus, met veel openheid en ondergroei maar toch een besloten gevoel door Rododendrons. Er liepen kleine kronkelpaadjes doorheen en al snel was ik min of meer verdwaald. De plek moest iets te maken hebben met landgoederen van vroeger.. Ik vroeg me af waar die bult en poel voor dienden. Ik weet het nog steeds niet maar daardoor blijft de plek bijzonder.

Pluspunten:

- De (blauwe) landgoederenroute loopt door de Wildernis van Noord naar Zuid, waardoor wandelaars een duidelijke houvast hebben om geleid te worden.
- In De Wildernis en daar omheen zijn nog onontdekte plekken te vinden. Je waant je ver van de bewoonde wereld. Het is er heerlijk rustig.
- Het Sterrebos wordt door recreanten als heel mooi ervaren. Het is bijzonder, uniek en mensen voelen zich comfortabel omdat ze weten waar ze zijn.

Aandachtspunten:

- Er start geen wandelroute vanaf de parkeerplaats bij de Wildernis.
- De bezoekers weten niks van het gebied waar ze in zijn, ze hebben geen oriëntatie.
- Een besloten plek om te picknicken mist, aan het pad zitten is niet leuk. Ik heb de behoefte om eens 10 stappen van het pad te doen om midden in het bos te picknicken.
- Bezoekers hebben geen binding met Stichting Landschap Overijssel. Ze krijgen niet mee wat de werkzaamheden zijn en waarom het gedaan wordt. Een voorbeeld hiervan is het Hartjesbos.
- De Wildernis heeft in zijn totaliteit een behoorlijk groot oppervlak. Echter is het Noordelijke gedeelte niet toegankelijk voor recreanten. Dit gebied, genaamd het Hartjesbos, bevat zeer zeldzame hooimaatjes en bijzondere natte heide. Hier is nog heide aanwezig zoals 100 jaar geleden de woeste gronden er uit zagen. Dit gebied is ontoegankelijk voor bezoekers vanwege de kwetsbaarheid. Dit element van De Wildernis is erg bijzonder en erg kenmerkend voor deskundigen en ecologen.

Aanbevelingen:

- In hoofdstuk 4.5 is een voorbeeldje hoe je een belevingskaartje zou kunnen maken. Een dergelijk kaartje zouden mensen in papieren versie bij het bezoekerscentrum kunnen krijgen of ze kunnen het downloaden van de website bijvoorbeeld. Dit kaart geeft mensen een duidelijke oriëntatie tijdens het verblijf en geeft plekken aan waar ze bijvoorbeeld kunnen picknicken of een spel spelen.
- Het gevoel van verdwalen zou op een bepaalde plek versterkt moeten worden. Het kaartje geeft aan waar dit gevoel in ieder geval wel opgewekt wordt. Ook geeft het kaartje aan waar je het best het pad kort kunt verlaten om te picknicken of even te rusten.
- Bij het Sterrebos het nut en het vroegere gebruik van het Sterrebos toelichten. Dit is de meest interessante informatie. In plaats daarvan is een anekdote over een Sterrebos in het algemeen ook aansprekend, een verhaal van vroeger dus. Waarom wilde die rijke mensen een Sterrebos?
- De Wildernis kenmerkt zich deels door de bijzondere hooimaatjes in het Noorden van de Wildernis. Echter is er geen toegang voor bezoekers. Toch wil LO mensen de afwisseling van De Wildernis meegeven en dus ook de hooimaatjes. Plaats daarom een informatiepaneel met sprekende foto's van hooimaatjes, beken, natte heide en graslandjes bij het Koningsven. Hier kunnen de bezoekers zich het beste de hooimaatjes voorstellen.
- Een picknicktafel plaatsen boven op de bult (ten Noordoosten van Sterrebos). Een perfecte plek om de rust te ervaren in de Wildernis. Met moeite naar boven krabbelen met een mooi uitzicht op half open bos.

Vertrek

Mensen vinden het leuk om een souvenir te kopen, te zoeken of te maken van de plek waar ze geweest zijn en een leuke herinnering aan hebben. Op vakantie koop je een ansichtkaart en aan het strand zoek je een mooie schelp. Door een souvenir mee te nemen van een plek met een leuke ervaring kunnen mensen beter vasthouden wat ze met hoofd, hart en handen hebben gedaan en ervaren. Een souvenir moet eigenlijk altijd linken aan de essentie van de plek.

Aanbevelingen:

- De belevingskaart mogen mensen houden en als ze zelf plekken hebben waar ze een bepaalde emotie aan hebben, zouden ze dit moeten kunnen updaten of doorgeven aan het bezoekerscentrum.

Follow Up

Om op de hoogte te blijven van de werkzaamheden van Landschap Overijssel en de activiteiten vanuit het bezoekerscentrum moeten mensen getriggerd worden om de Facebookpagina te 'liken'. Het doel is mensen over te halen om nog eens de Wildernis te bezoeken. Dit kan door een verwijzing op de belevingskaart.

Aanbevelingen:

- Mensen moeten een foto van een bijzondere plant, dier of plek kunnen delen met Landschap Overijssel via Twitter of Facebook. Of vragen kunnen stellen via deze weg, zo ontstaat er een interactie tussen organisatie en bezoeker.

Onderstaand kaartje geeft de Zuidkant van de Wildernis weer. Dit kaartje is een voorbeeld van het belevingskaartje zoals dit ook in het vorige hoofdstuk is beschreven. In feite is het een topografische kaart die de beleving stimuleert van mensen op die plek. Zo is het Sterrebos erg ordelijk, terwijl de staart linksonder een chaos is met hele bochtige weggetjes (dit is op de kaart versterkt). Naast de gevoelens die je op deze kaart presenteert zijn er ook punten waar mensen iets kunnen doen, zoals picknicken in het Sterrebos, een spel voor de kinderen en een onontdekte plek vinden/zoeken.

5. Lonnekermeer

In dit hoofdstuk zijn resultaten genoteerd voor het gebied Lonnekermeer. Eerst wordt de essentie geformuleerd in enkele subboodschappen en toegepast in een matrix die gericht is op hoofd, hart en handen (en maag). Hierna zijn er enkele sleutelervaring genoteerd die je iedere bezoeker mee wil laten maken wanneer ze het gebied bezoeken. Daarna komt het advies 'van aankomst tot vertrek' aan bod. Deze analyse gaat uit van de bezoeker geeft concrete oplossingen voor aandachtspunten en enkele nieuwe ideeën om de beleving aan de plek te verrijken. Als laatste is er een overzichtelijk kaartje, handig voor een goede oriëntatie met een aantal beleefbare punten.

Lonnekermeer is een typisch Twents landgoed. Het kleinschalige landschap geeft een besloten gevoel en mag zeker idyllisch genoemd worden. Op het eerste gezicht lijkt het een oud landgoed, maar de meren zijn pas 150 jaar geleden gegraven en de bossen zijn ook rond die tijd geplant. De fonkelende waterplassen bieden een thuis voor vele soorten vogels en libellen en geven een betoverend uitzicht op de statige villa. De waterpartijen zijn met de hand uitgegraven door fabrieksarbeiders ten behoeve van de bovenliggende spoorlijn, die omgehoogd moest worden. Deze arme fabrieksarbeiders stonden in schril contrast met de zeer welgestelde familie Stork. Aan geld geen gebrek bij de familie, die aan de buitenwereld wilde laten zien hoe rijk ze waren. Er waren maar weinig mensen in die tijd die zo rijk waren. De kans is dus groot dat jij ook een arme fabrieksarbeider zou zijn.. Hoe zou je dat vinden?

Lonnekermeer is een landgoed waar veel mensen wandelen en hardlopen. Door de ligging tussen Hengelo en Oldenzaal wordt het gebied vooral bezocht door bewoners die even de drukte van de stad willen ontvluchten. De grote diversiteit aan structuren wordt als heel mooi ervaren. Iedere honderd meter is er wel weer iets nieuws te zien. Van prachtige open beukenbossen tot geslotenere dennenbossen met daar tussenin graslandjes, wat doet denken aan het romantische boerenleven. Ondanks het mooie landgoed is de oorsprong ervan minder te beleven met de tegenstelling tussen arm en rijk. Dit laatste spreekt bij de bezoekers wel erg tot de verbeelding!

Figuur 8: Ligging van Lonnekermeer in de gordel natuur tussen Enschede en Hengelo

2.1 'Site message' en subboodschappen

Zie bijlage 3 voor een korte analyse die de basis heeft gevormd om tot deze boodschappen te komen.

Het Lonnekermeer is:

Een idyllisch Twents landgoed waar industriëlen zich *rijke* natuur konden veroorloven

Gasten begrijpen dat:

- **Lonnekermeer een typisch Twents landgoed is, ontwikkeld door rijke textielhandelaren als rustoord buiten de stad.**
- **Lonnekermeer 100 jaar geleden bestond uit woeste gronden die door arme arbeiders ontgonnen zijn.**
- **De fonkelende waterpartijen met bijzondere planten een plek bieden voor vele soorten vogels en libellen.**
- **Lonnekermeer biedt rust en ruimte om de drukte van de stad te ontvluchten.**
- **Landschap Overijssel beheert en ontwikkelt Lonnekermeer en zorgt voor een plek waar mensen van kunnen genieten.**

2.2 Interpretatiematrix (hoofd, hart, handen)

De interpretatie analyse moet uit Lonnekermeer destilleren wat de bezoekers met zich mee naar huis nemen wanneer ze de plek bezocht hebben. De onderstaande interpretatiematrix geeft weer wat de bezoekers mee moeten kunnen maken in hoofd, hart en handen. De eerder genoemde subboodschappen (essentie van de plek) zijn hierin leidend.

De Lonnekermeer matrix

Hoofd: De gasten begrijpen dat	Hart: De gasten voelen	Handen: De gasten hebben
Lonnekermeer een idyllisch Twents landgoed is, ontwikkeld door rijke textielhandelaren als rustoord buiten de stad	de romantiek en de luxe van een eigen landgoed	een exclusieve rondleiding gehad over het landgoed, dicht bij de villa waar nog steeds mensen wonen
Lonnekermeer 150 jaar geleden uit woeste grond bestond die door arme arbeiders ontgonnen is	zich verwonderd over de grote verandering in het landschap en de tegenstelling tussen arm en rijk	gezien hoe het landgoed er 150 jaar geleden uitzag en de verschillen met nu bekeken
De fonkelende waterpartijen met bijzondere planten een plek bieden voor vele soorten vogels en libellen	zich enthousiast en nieuwsgierig naar al het leven wat er voorkomt	in de observatiehut gespeurd naar vogels en misschien wel libellen gespot
Lonnekermeer rust en ruimte biedt om de drukte van de stad te ontvluchten	de rust en ruimte van het wuivende riet aan het glasheldere water	stil gezeten op een besloten plek aan de waterkant, met uitzicht over het water op de villa
Landschap Overijssel beheert en ontwikkelt Lonnekermeer en zorgt voor een plek waar mensen van kunnen genieten	zich verbonden met Landschap Overijssel	zich verdiept in de werkzaamheden van Landschap Overijssel

2.3 Sleutelervaringen

Lonnekermeer biedt meerder bijzondere ervaringen, die helpen de essentie van de plek te ervaren. De tegenstelling tussen arm en rijk en de hedendaagse voorkomende natuur staan centraal bij een bezoek aan Lonnekermeer. Onderstaande sleutelervaringen, zijn belevenissen die je alle gasten mee zou willen laten maken om de plek optimaal te beleven. De ervaringen zijn voor een groot deel door mezelf ervaren en deels voorgesteld op basis van bovenstaande matrix. Deze punten bieden inspiratie om nieuwe activiteiten en/of producten te ontwikkelen voor Lonnekermeer.

- Je verwonderen hoe hard de arbeiders hebben moeten werken om de meren uit te graven, hoeveel zand ze moesten graven en met welk gereedschap.
- Speuren naar vogels vanuit de observatiehut en libellen proberen te herkennen
- Reeën spotten in de avonduren
- Op een besloten plek tussen het wuivende riet zitten met uitzicht op het water
- Met een schepnet kijken wat er allemaal in de meren leeft
- Tot je enkels in het water staan

2.4 Van aankomst tot vertrek

Lonnekermeer is een 'overzichtelijk' landgoed, in die zin dat het niet groot is en de oriëntatie is goed door de kenmerkende waterpartijen. De landgoederenroute (11km) van LO loopt door Lonnekermeer. Er loopt ook nog een korte route van 3.5 km om de meren heen.

Invitatie

Lonnekermeer wordt niet echt aanbevolen door VVV kantoren. Ook via internet is er vrij weinig over te vinden, behalve dan via de website van Landschap Overijssel. Ik krijg het idee dat Lonnekermeer vooral door omwonenden ontdekt is en niet het imago heeft als trekpleister voor allerlei soorten mensen uit Hengelo en Oldenzaal.

Aandachtspunten:

- Onbekend voor veel mensen, zelfs VVV kantoren zijn amper op de hoogte van het prachtige landgoed

Aanbeveling:

- Nodig de managers van VVV Enschede, Bureau Hengelo en VVV Oldenzaal uit om een samenwerking aan te gaan, zij willen mensen naar mooie plekken sturen en LO willen mensen aantrekken.

Aankomst

Eerste indruk: Wow wat een helder meer en wat een uitzicht! Je zult maar in die villa wonen, dat wil ik ook wel.

Pluspunten:

- Er is goede gelegenheid om de fiets kwijt te kunnen en de auto staat gevoelsmatig ook veilig. Dit komt waarschijnlijk door aanwezigheid en menselijke activiteit waardoor er een gevoel van sociale controle heerst.
- Het landgoed komt overzichtelijk over door een goede oriëntatie, al vanaf het begin. De meren zijn duidelijke oriëntatiepunten, waardoor je altijd weet waar je ongeveer bent. Ook op de kaart blijkt dat de wandelroute(s) duidelijk om de meren en het landhuis heen gaan.
- Voor mijn gevoel komt de informatie van de informatiepanelen beter binnen dan die op Hof Espelo.

Het taalgebruik is minder technisch met minder jaartallen en soortnamen. Ik kreeg een duidelijke impressie dat Lonnekermeer een landgoed is, de meren gegraven zijn en er bijzondere natuur is met veel soorten.

- De informatie staat ook niet op de parkeerplaats maar net iets verderop waardoor je de tekst eerder gaat lezen.

Aandachtspunten:

- Lonnekermeer is met de fiets moeilijk te bereiken vanaf Hof Espelo (bezoekerscentrum) en andersom, doordat de Wildernis Oost naar West georiënteerd is. Als wandelaar is Lonnekermeer prima te bereiken via de landgoederenroute. Maar er loopt geen duidelijk fietspad naar toe. Je komt langs de boomkweker en kunt alleen uitgaan van de 'ANWB paddenstoelen'. Betere bewegwijzering naar landgoed Lonnekermeer is wenselijk, je heb dan ook meer ruimte om van de omgeving onderweg te genieten ipv zoeken naar de juiste weg.
- Hof Espelo heeft een duidelijke 'toegangspoort', ook omdat hier een bezoekerscentrum is. Een centraal punt waar bezoekers aankomen en kunnen kiezen wat ze gaan doen. Het startpunt van de routes bij Lonnekermeer zou meer geaccentueerd kunnen worden als toegangspoort.

Aanbevelingen:

- Al bij de parkeerplaats is het wenselijk om de bezoekers welkom te heten door een bord met een boodschap.
- Zorg op de parkeerplaats ook voor universele borden. Nu staat er een kaart van wandelnetwerk en fietsknooppunten. Bezoekers weten op dit punt niet dat LO hen welkom heet en dat ze te gast zijn. De wandelroutes van LO staan op de parkeerplaats wel aangegeven.

Verblijf

Pluspunten:

- Er is een mooie observatiehut aan het Kleine Lonnekermeer, waar je echte rust kunt voelen, mede door het wuivende riet. Van hieruit waan je je als een echte vogelkijker!
- De borden die in de observatiehut hangen zijn verouderd maar wel erg goed. Het is een mooie plaat met de verschillende vogels die voorkomen met naam.
- De recreanten worden op een overzichtelijke manier geleid door het gebied. Je loopt namelijk vanaf de parkeerplaats om de meren heen.
- Hét uitzicht van Lonnekermeer over het water naar de villa is schilderachtig.
- Iedere keer als ik door Lonnekermeer loop, bedenk ik me hoe hard die arme arbeiders hebben moeten werken om de meren uit te graven. De tegenstelling tussen arm en rijk spreekt voor mij erg tot de verbeelding.

Aandachtspunten

- Lonnekermeer is niet geheel vrij toegankelijk. De weg naar het landhuis en de bijbehorende tuin in Engelse landschapsstijl is 'verboden toegang'. Het is niet erg dat de recreatie gezoned wordt, maar ik heb me wel geërgerd aan de wandelroute die op veel stukken aan beide kanten met prikkeldraad is afgesloten. Nieuwe palen met één lijn prikkeldraad waar honden onderdoor kunnen en mensen overheen hebben een bordje met de tekst: 'verboden toegang, kwetsbaar gebied'. *Ik krijg het gevoel: dat ik niet welkom ben en dat er zoveel kwetsbaar gebied is geloof ik niks van. En wat is dan kwetsbaar?! Of willen de bewoners van het huis niet dat ik in dat exotische dennenbos kom...* In plaats van prikkeldraad, leg uit waarom bezoekers er niet in mogen, deze wijze stoort de natuurbeleving.
- Het is niet helemaal duidelijk waar de observatiehut is. Er loopt een rechtstreeks een weg naartoe maar hier staat een bord met 'verboden toegang'. Het schept dus verwarring. Uiteindelijk merk ik dat er een zijweggetje vanaf de wandelroute naar de observatiehut loopt.

- Het riet staat erg hoog voor de observatiehut waardoor er geen goed zicht is op het meer (waarvoor het bedoelt is).

Aanbevelingen

- Een bord of paneel plaatsen met een prent/tekening van Lonnekermeer hoe het er 150 jaar geleden uitzag. Foto van arbeiders van toen en gereedschap waar ze mee werkten. Daarnaast een foto van de rijke textielhandelaren (Familie Stork). Dit geeft de tegenstelling tussen arm en rijk goed weer in die tijd en laat zien in welk rap tempo het landschap is veranderd en beïnvloed door de mens. Dit kan natuurlijk ook mooi met een applicatie voor de smartphone (itour360 app).
- Verwijder een deel van het riet wat voor de observatiehut staat om weer goed zicht te hebben op het water.
- Plaats een bankje op een besloten plek aan de waterkant. Bij voorkeur aan de zuidkant van het grote Lonnekermeer, tussen het riet. Een zitplek in of bij de observatiehut kan ook wenselijk zijn.
- Duikarrangement maken voor (lokale) duikverenigingen. De meren bieden een bijzondere locatie waar duikers de onderwaterwereld kunnen ontdekken. Houd het exclusief, mensen zullen er geld voor over hebben om op dit landgoed te duiken.

Vertrek

Mensen vinden het leuk om een souvenir te kopen, te zoeken of te maken van de plek waar ze geweest zijn en een leuke herinnering aan hebben. Op vakantie koop je een ansichtkaart en aan het strand zoek je een mooie schelp. Door een souvenir mee te nemen van een plek met een leuke ervaring kunnen mensen beter vasthouden wat ze met hoofd, hart en handen hebben gedaan en ervaren. Een souvenir moet eigenlijk altijd linken aan de essentie van de plek.

Aanbevelingen

- Lonnekermeer, een plek om in te lijsten: Een fotolijst plaatsen aan de zuidkant van het grote meer, wat het mooiste uitzicht geeft over het water op de villa. Hier kunnen mensen achter poseren om een mooie foto te maken. Tevens kunnen deze foto's via Facebook, Twitter en Whatsapp gedeeld worden met vrienden, waardoor zij ook overtuigd kunnen raken om Lonnekermeer te bezoeken.

Figuur 9: Fotolijst in het landschap

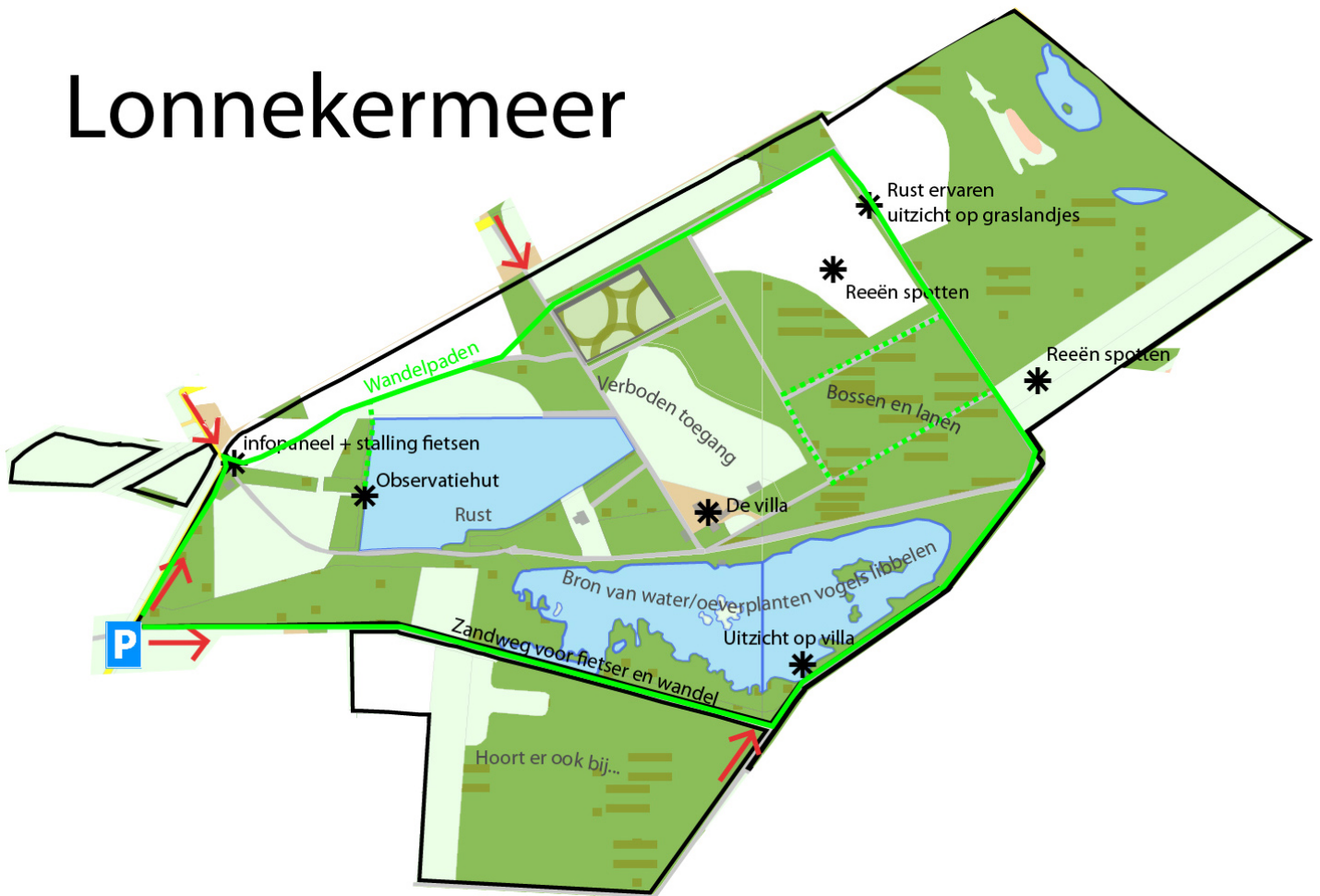
Follow Up

Echte liefhebbers van Lonnekermeer willen misschien nog wel een keer terug. Er moet een plek gecreëerd worden waardoor mensen van ontwikkelingen en excursies op de hoogte gehouden worden. Een verwijzing naar de website van Landschap Overijssel kan helpen maar nog beter is nog de Facebookpagina liken van bezoekerscentrum Hof Espelo, waar alle activiteiten op staan vermeld.

5.5 Belevingskaart

Onderstaande kaart geeft een beter beeld van de plek Lonnekermeer. Met punten is aangegeven waar enkele sleutelervaringen(5.3) plaats hebben gevonden.

Lonnekermeer

6. Conclusie, aanbevelingen en discussie

De werkwijze(2.2) is uitgevoerd en de resultaten en bevindingen zijn bekend. In dit hoofdstuk een terugkoppeling op de doelstelling, en een discussie waarin de obstakels van het proces genoteerd zijn met leermomenten voor de volgende keer.

De interpretatiemethode is gebruikt om een aanzet/verkenning te doen naar de mogelijkheden om de beleving van de natuurterreinen; Hof Espelo, De Wildernis en Lonnekermeer te verrijken voor bezoekers. De resultaten hiervan zijn besproken in hoofdstuk 3,4 en 5. De verantwoording/totstandkoming van deze resultaten staan beschreven in bijlagen 1,2 en 3.

Beantwoording van de centrale vraag

“Wat is de ‘site message’ van Hof Espelo, De Wildernis en Lonnekermeer en hoe kan de beleving hiervan optimaal versterkt worden?”

De bovenstaande hoofdvraag is aan het begin van de opdracht gesteld met de doelstelling om de essentie van ieder van de drie gebieden te achterhalen en te formuleren. Deze essentie is de basis die de bezoekers mee moeten kunnen krijgen na een bezoek aan de gebieden. Hiervoor moet ingespeeld worden op de basisbehoeften van de bezoekers. Deze basisbehoeften staan beschreven in de interpretatiemethode(2.1). In deze conclusie wordt besproken of de doelstelling behaald is.

De essentie van de drie gebieden is geformuleerd in de verschillende hoofdstukken. Op basis van de eigen beleving, interviews en kennis uit beheersplannen. Het formuleren van de subboodschappen is een weerbarstig proces geweest maar heeft de basis gelegd tot een matrix die naast de essentie (hoofd) ook ideeën geeft om activiteiten (handen) te koppelen. Door deze activiteiten ontstaat een beleving die een emotie (hart) opwekt. Niet alle activiteiten zijn hierin nieuwe voorstellen maar er zijn zeker ook bestaande voorzieningen en evenementen die goed aansluiten op de te vertellen essentie van de plek en die de bezoeker betrekken bij de plek.

De activiteiten (kolom ‘ handen’) zijn grove ideeën die nog verder uitgewerkt moeten worden, zelf brainstormen bleek moeilijk te zijn. Achteraf zou er een sessie georganiseerd moeten worden met een groep vrijwilligers om na te denken over de activiteiten.

De drie gebieden zijn meerdere malen bezocht vanuit het perspectief van de recreant. Bezoekers hebben naast hoofd, hart en handen ook behoefte aan meer basisbehoeften die variëren van aankomst tot vertrek. In vijf stappen is er een advies gegeven met betrekking tot bepaalde punten, plekken of activiteiten die verbeterd kunnen worden. Deze concrete aanbevelingen zoals het duidelijk aangeven van een parkeerplaats zijn ook een belangrijk onderdeel van de natuurbeleving van de bezoeker.

De resultaten uit dit rapport bieden een goede basis (een kapstok) voor verdere communicatie, activiteiten/excursies en informatievoorziening, namelijk de matrix. Verder zijn er concretere ideeën en voorstellen gedaan (in het verlengde van de matrix) om de beleving van bezoekers te verrijken. Door een gebrek aan een sparringpartner om te brainstormen zijn de aanbevelingen vooral grove ideeën. Landschap Overijssel kan op basis van de resultaten desgewenst verder brainstormen over mogelijkheden tot beleving van de essentie van de gebieden (hoofd, hart en handen).

Beantwoording van de deelvragen:

(1) Hoe worden de gebieden beleefd aan de hand van de huidige recreatievoorzieningen?

Om inzicht te krijgen in de gebieden zijn de plekken vanuit het perspectief van de recreant bezocht. Dit is van wezenlijk belang om verbeteringen voor te stellen die de beleving verrijken en om beter te voldoen aan de behoeften van bezoekers zoals ze beschreven staan in hoofdstuk 2.1.

Mijn bevindingen als recreant zijn verwerkt in de 'site message' en subboodschappen, deze zijn terug te vinden in bijlage 1,2 en 3. Ook zijn de sleutelervaringen mijn topervaringen die ik iedere bezoekers mee zou willen geven. Als laatste zijn de aanbevelingen (van aankomst tot vertrek) voor een groot deel gebaseerd op mijn ervaringen tijdens veldbezoeken.

(2) Wat zijn de waarden (subboodschappen) die beleefd (emotie) moeten kunnen worden door bezoekers aan het gebied?

De subboodschappen voor ieder van de drie gebieden zijn een verdieping van de 'site message', de essentie van de plek. Deze pakkende zinnen zijn de boodschappen die recreanten meenemen na een bezoek aan de gebieden. De subboodschappen zijn voor ieder gebied geformuleerd en terug te vinden in de hoofdstuk 3.1, 4.1 en 5.1. De basis van deze geformuleerde essenties zijn verantwoord in bijlage 1,2 en 3. De subboodschappen vormen de basis voor de interpretatiematrix die meegenomen worden door de bezoeker in het 'hoofd'. Het formuleren van deze pakkende boodschappen is een weerbarstig proces waar de tijd voor genomen moet worden. Er is niet een duidelijke manier om de zinnen op te stellen maar door samen te brainstormen zou het vlot moeten gaan. De subboodschappen alleen formuleren bleek tijdrovend te zijn.

(3) Welke activiteiten en/of producten zijn nodig om deze waarden(subboodschappen) te beleven/ervaren?

De basis van de matrix is gelegd door de essentie van de gebieden te bepalen (3.1,4.1,5.1). Deze boodschappen gaan pas echt leven bij bezoekers door ze op verschillende manieren te prikkelen. Dit wordt bereikt door een activiteit of ervaring toe te spitsen op de specifieke boodschappen. De matrix in hoofdstuk 3.2, 4.2 en 5.2 geeft de uiteindelijke matrix per gebied weer. Het bleek lastig te zijn om creatieve ideeën te bedenken om bezoekers de essentie van de plek beter te laten beleven. Het is moeilijk om zelf te brainstormen, de activiteiten ('handen') zijn dus vooral grove ideeën die verder uitgewerkt moeten worden door Landschap Overijssel (3.4, 4.4 en 5.5). De bedoeling is natuurlijk om mensen verschillende zintuigen te laten gebruiken tijdens een bezoek aan het gebied, die vervolgens een gevoel opwekken en inzicht geven in de boodschap die meegenomen wordt. "Er moet een zaadje geplant worden bij bezoekers die altijd nog uit kan groeien tot een boom".

(4) Wat zijn mogelijke verbeteringen ten aanzien van de huidige recreatievoorzieningen (zie dlvr 1)?

Door de eigen beleving is er een duidelijk beeld ontstaan waar verschillende aandachtspunten liggen. Deze aandachtspunten resulteren in aanbevelingen die in de hoofdstukken 3.4, 4.4 en 5.4 gegeven zijn. Deze aanbevelingen zijn wederom 'ideeën' om recreatievoorzieningen en informatievoorziening beter aan te laten sluiten op 'de bezoeker'. De aanbevelingen komen vanuit mij als recreant. Het geeft LO een beeld waar kwaliteiten en knelpunten liggen in de gebieden met betrekking tot de natuurbeleving. De aanbevelingen geven een aanzet tot verbetering.

Aanbevelingen

Hieronder nog enkele aanbevelingen die ik aan de hand van deze opdracht mee wil geven voor het verder oppakken van de resultaten en voor toekomstige toepassing van de interpretatiemethode.

De interpretatiematrix is de 'kapstok' om verder activiteiten en/of producten te ontwikkelen die helpen de beleving van plekken te verrijken. Ik heb als het ware een advies gegeven voor de kapstok en heb mijn 'jas' (advies) opgehangen. De ideeën voortkomend uit de resultaten kunnen verder ontwikkelt worden, wellicht een leuke verdieping voor een aanvullende stagiair.

Koppel de interpretatiematrix van de gebieden aan de mentality profielen/kenmerken (Motivaction) die Landschap Overijssel heeft laten onderzoeken. Hierdoor kunnen belevenissen specifiek voor een bepaalde waarde georiënteerde doelgroep ontwikkelt worden.

Wanneer andere natuurterreinen in de toekomst ook met de interpretatiemethode onder de loep worden genomen zou ik aanbevelen om het proces van essentie formuleren en activiteiten bedenken samen te doen. Samen brainstormen levert betere doordachte resultaten op.

Discussie

in de discussie wordt er gereflecteerd op de werkzaamheden en resultaten die zijn gepresenteerd.

De interpretatiemethode was voor mij en Landschap Overijssel een relatief nieuwe methode om natuurbeleving en informatievoorziening binnen natuurgebieden in te richten. De methode heb ik in theorie meegekregen vanuit de minor Mens en Natuur maar zelf ook ingelezen en toegepast. Het was bij het ontwikkelen van de methode ook puzzelen. Er waren niet veel aanknopingspunten voor 'de juiste werkwijze'. Maar in goed overleg met Marjan is er werkwijze ontwikkelt en toegepast die voldoet aan de verwachtingen

Doordat de methode op drie gebieden toegepast moest worden was de diepgang per gebied voor mijn gevoel beperkt. In een periode van 10 weken konden er meer concretere aanbevelingen en nieuwe ideeën bedacht worden wanneer er één of twee gebieden behandeld werden. Wel is er nu een goede kapstok in de vorm van een matrix ontstaan, die richting geeft in de toekomst om nieuwe activiteiten en excursies te ontwikkelen.

Het advies in dit rapport is niet 100% wetenschappelijk. Een deel van de resultaten zijn te verantwoorden en af te leiden uit de methode, maar veel van de resultaten zijn toch een weerspiegeling van mijn visie die ik geef als nieuwkomer in het Twentse landschap op de drie gebieden.

Bronvermelding

Rapporten en boeken

- Landschap Overijssel, 2005. *De Wildernis*. Evaluatie en beheersvisie 2005
- Landschap Overijssel, 2005. *Het Lonnekermeer*. Beschrijving en beheersvisie 2005
- Landschap Overijssel, 2008. *Hof Espelo*. Evaluatie 2008
- Matre, S (2008), *Interpretive Design and the dance of experience*, The institute for Earth Education: Greenville (USA).
- Steeghs, M (2007), *Interpretatie Reestdal*, Steeghs Advies: onbekend.
- Swaaij, van L ea., (onbekend), *Atlas van de belevingswereld*, Dijkgraaf & van der Veere: Deventer

Powerpoint:

Doorn van R, 2013, Powerpoint *Interpretation, bridging the gap*,

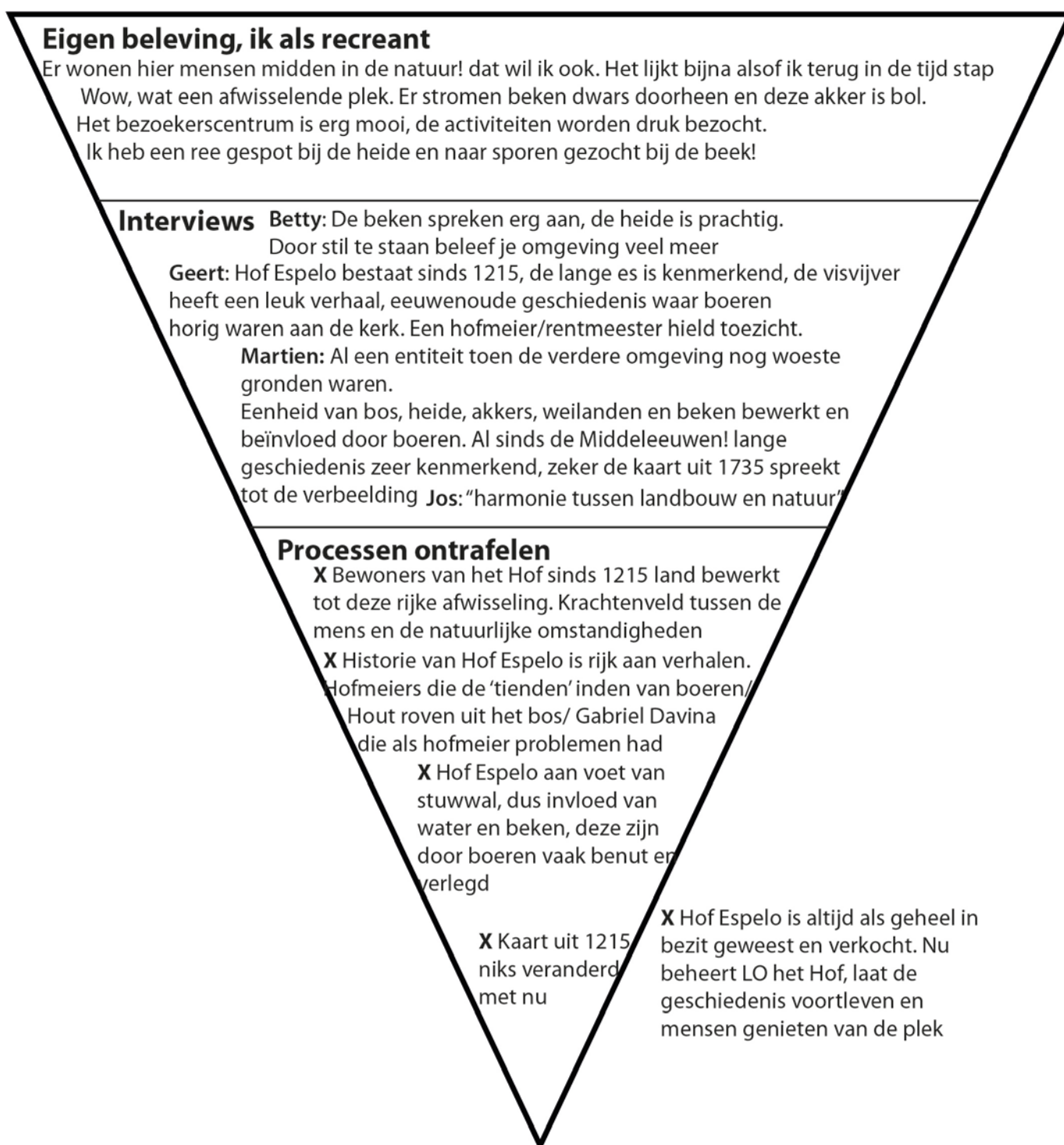
Gesproken bronnen(interviews)

Betty van der Kleijn	interview gehouden op 18-09-2013
Adriaan de Gelder	interview gehouden op 23-09-2013
Martien Knigge	interview gehouden op 25-09-2013
Jos Gevers	interview gehouden op 17-09-2013
Geert Bekkering	interview gehouden op 17-09-2013
Anneke Tip en Rietje Mulder	interview gehouden op 24-09-2013

Bijlage 1: Verantwoording essentie Hof Espelo

Onderstaande figuur de driehoek zoals die in de werkwijze is beschreven (zie 2.2). In de driehoek zijn de highlights van iedere categorie/activiteit genoteerd. Op basis van deze informatie en kenmerken zijn de 'site message' en subboodschappen geformuleerd zoals ze terug te zien zijn in hoofdstuk 3.1.

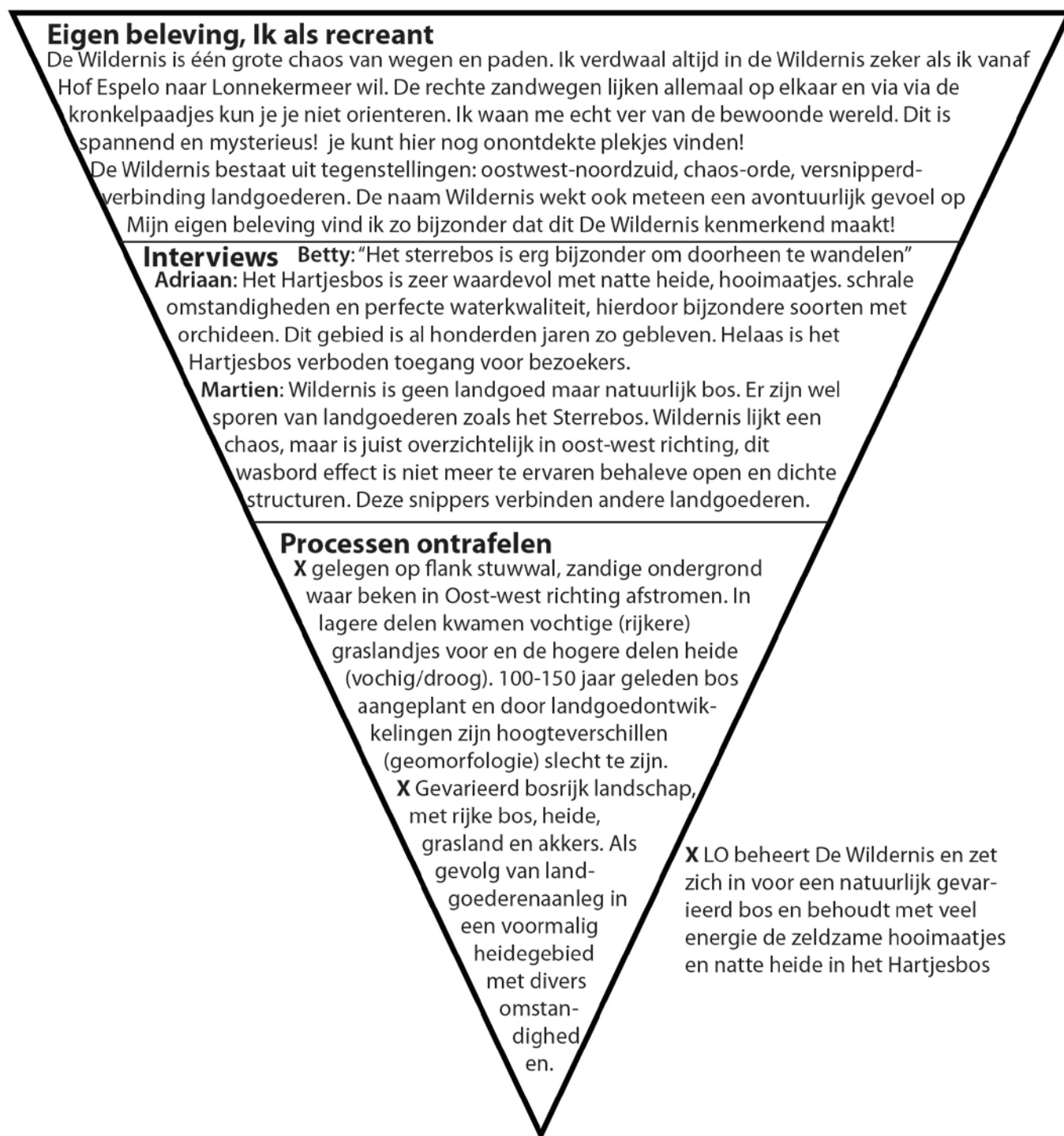
Alle interviews zijn terug te lezen in bijlage 5.

Bijlage 2: Verantwoording essentie De Wildernis

Onderstaande figuur de driehoek zoals die in de werkwijze is beschreven (zie 2.2). In de driehoek zijn de highlights van iedere categorie/activiteit genoteerd. Op basis van deze informatie en kenmerken zijn de 'site message' en subboodschappen geformuleerd zoals ze terug te zien zijn in hoofdstuk 4.1.

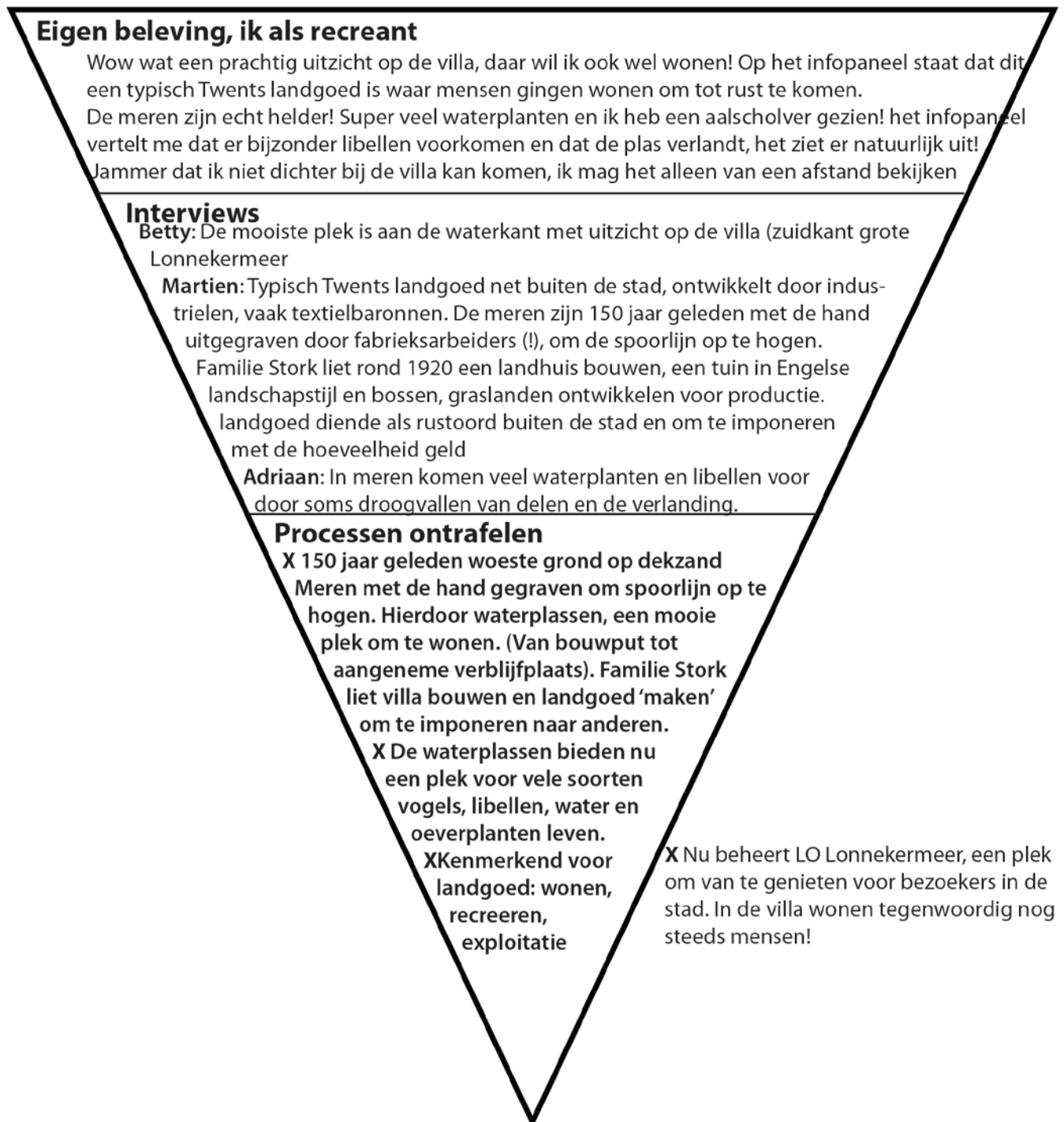
Alle interviews zijn terug te lezen in bijlage 5. Er is ook kennis genomen van de 'evaluatie en beheersvisie De Wildernis' uit 2005 (Landschap Overijssel, 2005). De informatie onder het kopje processen ontrafelen komt hier grotendeel uit voort.

Bijlage 3: Verantwoording essentie Lonnekermeer

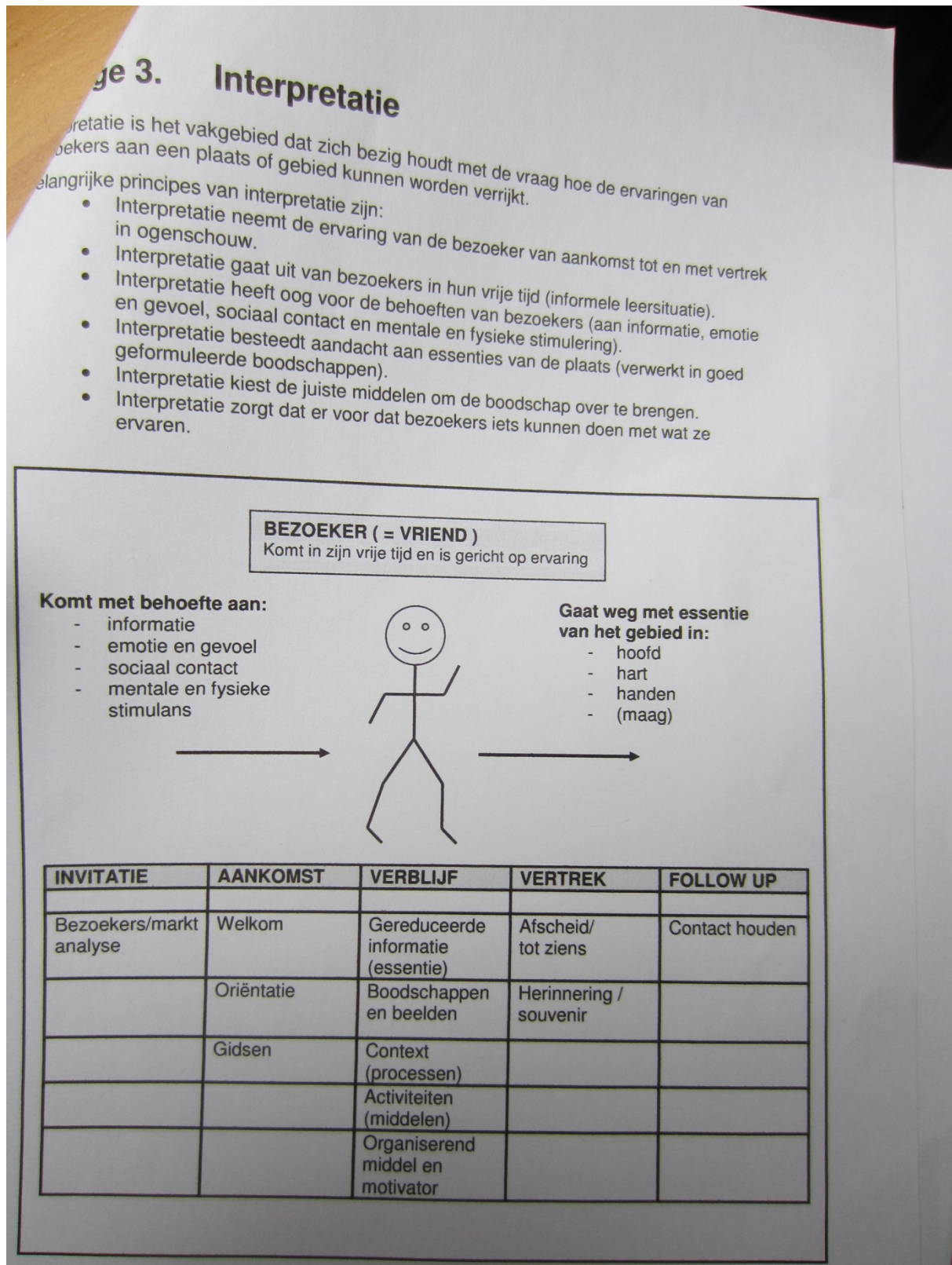
Onderstaande figuur de driehoek zoals die in de werkwijze is beschreven (zie 2.2). In de driehoek zijn de highlights van iedere categorie/activiteit genoteerd. Op basis van deze informatie en kenmerken zijn de 'site message' en subboodschappen geformuleerd zoals ze terug te zien zijn in hoofdstuk 5.1.

Alle interviews zijn terug te lezen in bijlage 5. Er is ook kennis genomen van de 'evaluatie en beheersvisie Lonnekermeer' uit 2005 (Landschap Overijssel, 2005). De informatie onder het kopje processen ontrafelen komt hier grotendeel uit voort.

Bijlage 4: Principes interpretatiemethode (bezoeker= vriend)

Onderstaande foto (Steeghs, 2007) geeft kort en bondig weer waar de interpretatiemethode op gebaseerd is.

Bijlage 5: Interviews

In deze bijlage zijn alle interviews uitgewerkt.

Inhoud:

- Betty van der Kleijn:	Vrijwilligster die natuur beleeft
- Adriaan de Gelder	Ecoloog
- Martien Knigge:	Beleidsmaker/landschapskenner
- Jos Gevers:	Vrijwillige boswachter
- Geert Bekkering:	Bewoner met cultuurhistorische kennis van Hof Espelo
- Anneke Tip en Rietje Mulder	Vrijwilligers coördinerend bezoekerscentra en activiteiten, ervaring bezoekers

Interview Betty van der Kleijn, vrijwilligster die natuur beleeft 18 september 2013

Betty is vrijwillig gastvrouw op bezoekerscentrum Hof Espelo en daarnaast een groot liefhebber van de natuur en het landschap rond het bezoekerscentrum. Ze gaat bijna iedere dag wandelen met haar hond in de gebieden Hof Espelo, de Wildernis en Lonnekermeer. Doormiddel van een wandeling probeer ik te zien hoe ze de natuur en het landschap écht beleeft.

Ik merk al gauw dat Betty zich echt kan verwonderen tijdens een wandeling. Waar ik denk dat ik een oude beuk zie, ziet zij een enorme dikke hoog boom die hier al van alles heeft gezien en meegemaakt. Ze vertelt dat ze met haar kleinkinderen bomen deden opmeten en gingen bedenken hoe oud ze waren. Ze geniet van de dingen die ze tegenkomt, niet welke naam ze hebben, maar omdat ze er zijn. Het is dus prachtig om de vogels te horen, het is niet belangrijk welke vogel het is.

Beken spreken aan

De Eschbeek die langs het Koetshuis loopt is wonderbaarlijk mooi! Het blijft bijzonder dat het water blijft stromen. Waar komt het water vandaan en waar blijft het? Dat is interessant.

Even verderop kun je prachtig langs het kabbelende water zitten en even tot rust komen, dit is een van haar mooiste plekjes op Hof Espelo. Je kunt ook altijd dat prachtige wortelstelsel zien, iets wat vergeleken met de boom maar klein lijkt.

Kleine paadjes door de natuur zorgt voor meer beleving

Verderop gingen we al gauw een, door mij, onontdekt paadje in. Betty houdt niet van die grote open

grindpaden. Het is leuker om over een klein paadje te lopen met obstakels. Je ziet meer en bent geconcentreerder op de omgeving waarin je loopt. Toch denken we allebei dat de meeste bezoekers de weg van de minste weerstand opzoeken en dus het hoofdpad blijven bewandelen. Het paadje liep door de varens tot we bij een omgevallen boom kwamen die een meter van de grond hing. “Kinderen gaan automatisch over de boom lopen”, zei ze. Hier kun je uitleggen wat een dode boom is, dat er beestjes in zitten en er aan ruiken.

Heide blijft mooi

De heide vindt Betty ook heel mooi, net als Jos en Marjan dat al aangaven. De heide heeft veel leven. Vroeger toen Betty met haar kinderen en de hond naar heide gingen, speelden ze een spelletje met hond. Iedereen ging zich verstoppen in de heide en de hond ging ze vervolgens in verwarring zoeken, dit was voor iedereen leuk. Maar ook zag je op deze manier de heide van dicht bij en zag diertjes waar je anders voorbij zou lopen. Ze vertelde ook het verhaal van het gentiaanklokje en de gentiaanblauwtje die hierbij hoorde. Het gentiaanblauwtje legt eitjes op het gentiaanklokje. Deze eitjes hebben een geur die vertrouwd zijn voor mieren. De mieren brachten de eitjes naar het nest, waar ze vervolgens na de winter uit kwamen.

Ze vindt het raar dat de heide na al die jaren nu ineens is afgesloten, waarom nu? En wat zou er dan verstoort raken?

Dode boom

Het is geweldig om te zien hoe een dikke dode boom leeft. Er leven zo ontzettend veel beestje in en ook spechten. Er groeien dikke zwammen op en je kunt je toch haast niet voorstellen dat de boom uiteindelijk helemaal opgegeten wordt!

Stilstaan!

Door letterlijk stil te staan in de omgeving zie je meer, merk je meer, ervaar je meer. Je ruikt, je hoort en je ziet. Ik heb zelf ook al gemerkt dat stilstaan de beleving echt versterkt. We weten allebei nog niet hoe je mensen kunt overhalen om tijdens een activiteit in de vorm van een wandeling stil te gaan staan. Wanneer je een informatiebord leest sta je ook stil maar je moet je concentreren op de omgeving en niet op de tekst.

En verder

De hekken zijn erg mooi en ze hebben een Twentse uitstraling. Door hun robuustheid nodigen ze ook uit om erop te zitten.

Iedere dag komt de natuur anders op je over. Dit heeft te maken met bijvoorbeeld je stemming en het zonlicht. Maar de natuur zorgt er altijd voor dat je je er voor openstelt.

Favoriete plek Lonnekermeer: 50 meter naar links vanaf de het informatiebord aan de zuidkant van het grote Lonnekermeer.

Favoriete plek Hof Espelo: Zittend bij het kabbelende water van een beek.

Favoriete plek Wildernis: Het Sterrebos.

Het gebied te kenmerken in 1 zin kon ze niet, ze ging er over nadenken..

Adriaan is ecooloog bij Landschap Overijssel en heeft dit jaar inventarisatiewerk verricht in het Lonnekerveld (tbv beheerplan). Met name de flora is door Adriaan geïnventariseerd.

Doel van dit interview: achterhalen of er bijzondere soorten voorkomen en vanuit ecologisch oogpunt kijken wat kenmerkende aspecten zijn van Hof Espelo, De Wildernis en Het Lonnekermeer.

Ik stelde de vraag: “wat is ecologisch het meest bijzondere binnen deze drie eenheden”?

Algemeen

Het hele gebied kenmerkt zich door water en beken uit de stuwwal.

Wildernis

Adriaan had het meteen over het ‘Hartjesbosch’ (behorend tot de Wildernis). In dit gebied is een stuk heide bewaard gebleven, zoals 150 jaar geleden overall heide was. Naast de heide zijn er ook nog zeldzame hooimaatjes bewaard gebleven. Dit zijn graslandjes die ontgonnen zijn vanuit heide en stammen vanuit de middeleeuwen. Het Hartjesbosch is erg schraal aan voedingsstoffen, waardoor er soorten als rietorchis en gevlekte orchis voor kunnen komen op de hooimaatjes.

Helaas is het Hartjesbosch niet opengesteld voor mensen/bezoekers. Het gebied is te kwetsbaar.

In de Wildernis is ook nog een ven in goede staat aanwezig, waar wel een wandelpad langs loopt. Dit ven valt ook wel eens droog waardoor het voor recreanten ook beleefbaar is. Soorten als Pilvaren, Moerashertshooi, Fonteinkruid, Trekrus en Holpijp komen hier voor.

Ook op de Wildernis ligt nog een Hooimaatje. (loopt vanaf de boerderij omhoog, rechts akker en links vloeiveide) Op dit hooimaatje komen ook de Rietorchis en Gevlekte Orchis voor!

Verder zijn de bossen op de Wildernis niet bijzonder.

Hof Espelo

Hof Espelo is natuurlijk een eeuwenoud landgoed. Het landgoed heeft veel landschappelijke kwaliteiten. Volgens Adriaan kenmerkt Hof Espelo zich om zijn lanen met vleermuizen en beken die er doorheen stromen met voorjaarsbloei op de kanten. In combinatie met de graslanden en akkers is dit echt kenmerkend voor landgoederen. Echter op Hof Espelo zijn de beken zo vaak verlegd dat de meeste beekkanten uit arme zandgronden bestaan en niet de leemhoudende gronden waar voorjaarsbloei op voor komen (Harry). Deze zandgronden of ‘veldgronden’ verklaren ook dat er relatief weinig ondergroei in de bossen voorkomen (komt saai over).

De bossen aan de oostkant (in de punt) zijn ook niet ecologisch bijzonder. Deze bossen bestaan vooral uit naaldbomen.

Het Lonnekermeer

Op en rond het Lonnekermeer komen geen eeuwenoude elementen voor. Doordat dit landgoed aangelegd is. Aan de oostkant van het kleine meer komt wel bijzondere flora voor doordat dit deel soms onder water staat en soms droog staat.

Interview Martien Knigge, Beleidsmaker/landschapkenner 25 september 2013

Martien Knigge is vanuit 2 verschillende invalshoeken betrokken bij het Lonnekerveld.

1. Zit in een commissie die een groot landinrichtingsproject uitwerkt in Noord Enschede.
2. Maakt een beheersvisie voor 'Het Lonnekerveld'. Anders gezegd: 1 beheersplan voor de 5-6 verschillende beheerseenheden. Er zit haast achter omdat in de nabije toekomst een deel van het vliegveld door de Provincie overgedragen wordt aan een nader te bepalen eigenaar.

Doel van dit interview is om te achterhalen wat de drie gebieden kenmerkend maken. Per gebied de onderscheidende aspecten ontrafelen.

Algemeen

De drie gebieden: Hof Espelo, De Wildernis en Het Lonnekermeer liggen allen dicht bij elkaar en dicht bij de steden Enschede, Hengelo en Oldenzaal. Dit hele gebied kenmerkt zich sterk door de waterhuishouding met beken. Ieder landgoed heeft zo zijn eigen geschiedenis en verhaal maar tezamen zijn ook veel aspecten overlappend.

Hof Espelo

Een landgoed met een enorme historie. Hof Espelo heeft in de omgeving de 'oudste papieren'. Dit landgoed onderscheidt zich van de andere landgoederen doordat Hof Espelo een eenheid was van bossen, graslanden en akkers waar de rest van de omgeving uit woeste gronden bestond(heide). Het Hof was omrand door een Herenwal die een scherpe grens vormden. 'Een gewichtig landgoed', aldus Martien. Er staan geen grote landhuizen omdat de oorsprong van dit landgoed voort komt uit landbouw en het produceren van grondstoffen. Er waren boeren die werkten die horig waren aan het kapittel in Utrecht. Er was een hofmeijer (rentmeester) die toezicht hield. Het bijzondere is dat Hof Espelo in de loop der tijd doorverkocht is en vrijwel altijd als 'geheel'. Dus niet delen grond verkopen in moeilijke tijden, maar alles tegelijk. Het werd vroeger, maar ook tegenwoordig echt gezien als een eenheid (entiteit).

De lange geschiedenis van Hof Espelo is het meest kenmerkende van dit landgoed, dit moet gebruikt worden. De kaart die 250 jaar oud is, is heel bijzonder. Alles is veranderd in de wereld en in Nederland maar hier is alles (bijna) hetzelfde gebleven.

Woerte = Hoogte in landschap (es)

Brake = Laagte in landschap

De heide, ten zuiden van Hof Espelo is verboden toegang voor publiek. Waarom dat is gedaan, is Martien ook niet bekend. De discussie zal altijd blijven. Wanneer er bijzondere natuur aanwezig is, wordt het afgesloten (met belastinggeld). Vanwege de kwetsbaarheid mag het niet betreden worden, maar de beleving is wel erg groot, door de zeldzaamheid. Er moet altijd een afweging gemaakt worden tussen beleving en behoud/beheer.

De Wildernis

De wildernis is geen landgoed maar volgens Martien valt het in de categorie natuur/bosgebied. Kenmerkt zich door een chaos van wegen en paadjes. Het lijkt enorm ongeorganiseerd maar is juist heel georganiseerd. De beken stromen namelijk van Oost naar West door de Wildernis heen. In laagtes waar de beken stromen liggen de graslanden en op de hoogten groeit bos (deels ingeplant). Dit wasbord effect ervaar je alleen niet echt als bezoeker. Wel kun je open en dichte structuren opmerken.

Wat wel een typisch landgoedelement is, is het sterrebos. Een sterrebos komt van oorsprong voor op landgoederen uit de 17^e en 18^e eeuw, ten tijde van barokstijl (ook wel franse stijl). Deze stijl was erg recht toe, recht aan. De landgoederen uit de 19^e eeuw waren vooral in Engelse stijl aangelegd. De stijl was bochtige en speels.

Er zijn nog enkele hooimaatjes aanwezig in de Wildernis (ook op Hof Espelo). Deze hooimaatjes stammen uit de middeleeuwen en zijn erg zeldzaam in Nederland.

Lonnekermeer

Een typisch Twents landgoed wat pas laat is (rond 1920)aangelegd. De familie Stork zat in de textielindustrie en ze hadden veel geld. Toen de spoorlijn was opgehoogd met het zand van de familie Stork lieten ze tussen de twee meren een landhuis bouwen. Dit diende als buitenverblijf. Om te laten zien dat ze echt veel geld hadden lieten ze de terreinen hier om heen ook inplanten met bos enzovoorts.

Dergelijke Twentse landgoederen waren juist te vinden aan de rand van steden, waar fabrieken stonden en waar deze 'belangrijke' mensen woonden. Niet alleen textielbaronnen lieten landgoederen aanleggen als buitenverblijf. Ook eigenaren van banken en machinefabrieken waren erg welgesteld.

Landgoederen van deze tijd en met deze korte geschiedenis waren vooral bedoelt om de buitenwereld te 'imponeren'.

Hof Espelo	De Wildernis	Lonnekermeer
Gewichtig Landgoed met eeuwenoude historie (vanaf 1255)	Geen landgoed , enkele snippers van landgoederen en verder gebruikt door boeren	Landgoed met korte historie, aangelegd door familie Stork in de tijd van 1920-1930. Doel om te laten zien dat er veel geld was.
Geweldige geschiedenis, een middeleeuws landgoed:O!	Bijzondere hooimaatjes. Veel natuurwaarde en deels onzichtbare beleving.	Gemaakt landgoed. Naast landhuis, zijn de bossen ook aangelegd met als doel imponeren en laten zien dat men veel geld had
Veel afwisseling in verschillende aspecten/elementen van landgoed	Weinig afwisseling , enkel tussen bos op hoger gelegen en grasland lager gelegen (langs beek)	Veel afwisseling, maar allemaal aangelegd

Beleefbaarheid

Hof Espelo: Hoge beleefbaarheid door grote frequentie aan afwisseling.

Wildernis: Minder beleefbaar door minder afwisseling

Lonnekermeer: Gemaakt landgoed, veel afwisseling, eigen verhaal.

Jos Gevers is vrijwillige boswachter bij Landschap Overijssel op en rond Hof Espelo. Hij is gemiddeld 2 dagen in de week in de terreinen, Hof Espelo, De Wildernis en Het Lonnekermeer te vinden. Jos heeft vooral een sociale taak als gastheer. Hij komt veel bezoekers tegen, weet wat er speelt in de terreinen en neemt initiatief om nieuwe ideeën te realiseren. Doel van dit gesprek is achterhalen wat Jos persoonlijk beleefd wat nieuwe ontwikkelingen zijn in deze omgeving en of hij ideeën heeft om de gebieden meer te beleven/ervaren.

Jos is een pensioneerde militair die actief is geweest bij EnHoe, een natuurwerkgroep die eens in de twee weken in verschillende natuurterreinen onderhoudswerkzaamheden plegen.

Sinds een jaar is Jos actief als vrijwillige boswachter.

Hij voorziet dat bewoners van Enschede vooral zullen recreëren in en om Hof Espelo. De bewoners van Hengelo zijn met name bij het Lonnekermeer te vinden. Hiermee worden vooral wandelaars bedoelt.

Jos als recreant

Jos zoekt zelf als recreant rust en ruimte. Hij vindt de heide prachtig en kan zo maar een kwartier tot een half uur genieten van de rust, zittend op een boomstronk.

In de Wildernis spreken de strakke beukenlanen aan in het Sterrebos.

Mooi plekken bij Lonnekermeer zijn de voormalige schietbaan die open wordt gehouden, de observatiehut en de Noordoost hoek tegen de spoorlijn.

Geocaching lijkt Jos erg leuk om het gebied te ontdekken (speurtocht)

Jos denkt na over:

Hoe betrekken we jongeren bij de natuur?

Hoe kunnen we zorgen dat iedereen prettig kan recreëren in het gebied.

In hoeverre moeten we natuur behouden en dus ontoegankelijk voor mensen.

Gebieden van Vitens in toekomst gebruiken zou prachtig zijn

De vrijwilligers in het bezoekerscentrum moeten proactief worden. Niet alleen bedienen, maar bezoekers informatie geven en overhalen om donateur of vrijwilliger worden. Vrijwilligers kunnen veel meer, geef desnoods meer cursussen of trainingen. Hier ben ik het ook mee eens.

Ideeën voor kernboodschap: 'Harmonie tussen landbouw en natuur', 'Parel in Twente', 'Natuur dichtbij', 'Ontspanning door rust en ruimte'.

Geert Bekkering is betrokken geweest bij verschillende vrijwilligersorganisaties en is tegenwoordig betrokken bij Stichting Historische Sociëteit Enschede Lonneker (SHSEL). Geert heeft een aantal jaar geleden de historie van Hof Espelo onderzocht en kwam rond 1985 een kaart tegen die Landschap Overijssel nog niet op het spoor was gekomen. Doel van dit gesprek is om een beter beeld te krijgen van de, blijkbaar, eeuwenoude historie van Hof Espelo (wellicht ook Wildernis en Lonnekermeer). En wil ik er achter komen hoe Geert deze omgeving ervaart, hoe hij recreëert en wat hij het mooiste vindt op Hof Espelo.

De belangrijkste vraag aan Geert was: “Wat zijn typisch kenmerkende (historische)elementen op Hof Espelo die de moeite waard zijn om als bezoekers te ontdekken”.

Locatie Lange Es geen toeval

De lange es is wel door mensen opgehoogd, maar die plek is vanuit de ijstijd al geschikt gemaakt door de natuur. Vanaf de stuwwal stroomde hier een beek recht doorheen. Dit was dus een natte en lage plek. Vervolgens ging zand stuiven (vanuit Noordzee). Dit fijne zand bleef plakken op nattere delen. Er ontstond dus een hoger plek in het landschap met vochtig zand wat een perfect plek bood voor landbouw. Vanaf nu komt het verhaal met het potstallensysteem.

Textielbaronnen

Textielhandel en productie vond in eerste instantie voornamelijk plaats in Duitsland. Nederlandse handelaren waren hier ook werkzaam maar werden op een gegeven moment door een belangrijk lid van de kerk weggestuurd en zodoende kwam de textielhandel in de Nederlandse grensstreken op gang. De handelaren kochten van kleine boeren gesponnen/geweven vlas. Daarvan maakten ze betere kwaliteit door het bijvoorbeeld te bleken. Hierdoor kreeg je een wittere kleur en later kon het dan met hoge kwaliteit geweven worden. Dit werd vervolgens weer verkocht.

Ieder gelovig persoon (ook handelaren die veel geld verdienden) mochten vanuit het geloof niet sparen en dus geld op ‘de bank’ zetten. Je moest je talenten benutten en daarom werd er vaak van het geld woeste grond gekocht die daarna ontgonnen werden. Boeren die het moeilijk hadden verkochten stukken grond in die tijd aan de textielbaronnen. Maar ook boeren die in een ‘marke’(boerengemeenschap) woonden hadden meer woeste gronden behorend tot hun bezit. Deze rijke mensen woonden in de stad en begonnen deze gronden steeds meer te waarderen en uit te breiden tot buitenhuizen. Tussen 1880 en 1920 werden echt flinke landhuizen gebouwd met oprijlanen. De boer zat vaak ook nog in de buurt en hij gebruikte en bewerkte de afwisselende gronden zoals, bos, heide, graslanden en akkers.

Gerrit-Jan van Heek was een heel bekend persoon in deze omgeving. Hij was in die tijd zelfs rijker dan koningin Wilhelmina.

Textielbaronnen die tegen het einde van hun leven liepen, schonken vaak delen van hun bezittingen aan de kerk. In ruil hiervoor zou ‘de kerk’ iedere zondag voor ze bidden tot in het einde der tijden.

Zo is Hof Espelo ook bij de kerk terecht gekomen. Opvallend is dat het Hof als geheel is blijven bestaan. Het is later ook weer als geheel doorverkocht vanuit de kerk.

Visvijver

De visvijver, zoals die vandaag de dag wordt genoemd is meer een flinke poel midden in de akker achter het koetshuis. In de vijver kweekte men vis. Vanuit het geloof mochten mensen op vrijdag geen vlees, daarom aten ze verse vis uit de visvijver. Op oude kaarten is te zien dat deze vijver vroeger misschien wel een gracht was met een kasteeltje wat erbij hoorde. Hier zijn geen duidelijke bewijzen voor.

Rabatten

In de bossen op Hof Espelo banen te zien met verschillend reliëf. Hogere stroken en lagere dalen. De grootste delen van Twente bestonden tot 1920 nog uit heide. Het was ook ene relatief nat gebied. De textielbaronnen kregen zeggenschap over steenkolenmijnen in het Ruhrgebied in Duitsland. Voor de mijnen waren stutten nodig. Deze stutten werden gemaakt van Grove Den. Een eigenschap van het hout is dat het kraakt voor dat de mijn instort. De heideterreinen werden dus ingeplant met bomen die zoveel mogelijk droge voeten nodig hadden. Vandaar dat de rabatten zijn aangelegd, vaak door de arbeiders uit de stad in rustige tijden.

Geert als recreant

Geert vindt de afwisseling van onder andere Hof Espelo zo prettig. Bos, grasland, heide, beekjes.

Één kenmerkende zin

Levende geschiedenis. De geschiedenis van Hof Espelo is erg mooi en leeft vandaag de dag nog door.

Interview Anneke en Rietje, Coördinatoren vrijwilligers Hof Espelo 24 sep 2013

Als coördinatoren van de vrijwilligersgroep Hof Espelo hebben Anneke en Rietje een goede kijk op vrijwilligers en bezoekers aan het bezoekerscentrum. Ik wil graag weten wat bezoekers ervaren als ze binnen lopen bij het bezoekerscentrum. En wat zou er volgens Anneke en Rietje beter kunnen of wat zijn nieuwe ideeën om toe passen op en rond het bezoekerscentrum.

Hieronder een lijstje met punten die ze noemden:

- De gele wandelroute van 3.5 km is te kort en de landgoederenroute duurt lang. Ideaal zou zijn om een route van rond de 5-6 kilometer aan te leggen.
- Veel bezoekers vragen ook naar een routekaartje van de verschillende routes en met wat toelichtende informatie.
- Er is volgens Anneke en Rietje veel aanbod voor bezoekers. Excursies, themamiddagen en kinderactiviteiten zijn allemaal mogelijk. Voor de kinderen is er ook een kabouterpad en een bolderkar voor kinderen met opdrachten en leuke dingen.
- Volgens Anneke zijn niet alle gastheren en gastvrouwen pro-actief genoeg naar bezoekers toe. Hierdoor wordt de informatiebalie ook niet meer gebruikt. De keuken/bar is het zwaartepunt van het bezoekerscentrum, terwijl dat eigenlijk de informatiebalie zou moeten zijn.
- Klauterbos is een groot succes, wat veel gebruikt wordt.
- Het lijkt alsof sommige vrijwilligers het niet meer leuk vinden om te doen. Je kunt niet zomaar mensen weigeren als vrijwilliger. Probleem is ook dat veel vrijwilligers niet echt meer bij willen leren. Je moet roeien met de riemen die je hebt.

We zijn het alle drie over eens dat er eigenlijk een streekproduct zou moeten komen voor Hof Espelo in de vorm van een koek of taart etc. die verwijst naar de bijzondere geschiedenis van het Hof.